

Uloga policije i policijskih službi za vrijeme Domovinskoga rata

Dedić, Danijel Nikola

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:832497>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-14**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

DANIJEL NIKOLA DEDIĆ

**ULOGA POLICIJE I POLICIJSKIH
SLUŽBI ZA VRIJEME DOMOVINSKOGA
RATA**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA POVIJEST

Danijel Nikola Dedić

**Uloga policije i policijskih službi za
vrijeme Domovinskoga rata**

Diplomski rad

Mentor: doc. dr. sc. Vladimir Šumanović

Sumentor: dr. sc. Mijo Beljo

Zagreb, 2021.

Sažetak

Hrvatska je policija bila jedina vojna sila kojom je Hrvatska mogla legalno raspolagati nakon razoružanja Teritorijalne obrane. Osnutkom prvih specijalnih jedinica policije u Lučkom stvoreni će biti temelji za prvu profesionalna vojsku koja će sudjelovati zajedno s temeljnom policijom i s gardistima u sukobima protiv pobunjenih Srba i njihovih paravojnih postrojbi, a i protiv Jugonarodne armije koja je stala na stranu pobunjenika.

Nakon prvotnih sukoba i najtežih trenutaka 1991. u kojima su stradali hrvatski policajci u Plitvicama, Glini, Dalju, Kostajnici i Borovu Selu, u rujnu je započeo proces zauzimanja vojarni jugoslavenske vojske nakon čega se hrvatska vojska uspjela naoružati te je krenula u prvu oslobađajuću operaciju „Orkan 91“ kojom je bio oslobođen velik dio zapadne Slavonije. Nakon Sarajevskog primirja započeo je period političkih previranja u kojem je Hrvatska uspjela zadobiti međunarodno priznanje. Zbog neefektivne uloge UN-ovih postrojbi na „tampon zonama“ Hrvatska će pokušati deblokirati velike gradove od topničke paljbe u raznim manjim akcijama.

Zbog sukoba Hrvata i Bošnjaka u BiH tijekom 1993. reputacija Hrvatske je u rješavanju krize narušena. Stoga, tijekom čitave 1994. Hrvatska je pokušavala mirnim putevima riješiti rat predlažući nekoliko prijedloga i sporazuma. No, zbog stalnog odbijanja od strane srpskih vlasti, hrvatska vojska zajedno je s hrvatskom policijom sudjelovala u vojno-redarstvenim operacijama koje su kulminirale 1995. kada je oslobođeno čitavo okupirano područje.

Ključne riječi:

Domovinski rat, policija, ATJ Lučko, balvan revolucija, vojno-redarstvena operacija

Abstract

The Croatian police were the only military force that Croatia could legally dispose of after the disarmament of the Territorial Defense. The establishment of the first special police units in Lučko will lay the foundation for the first professional army to participate together with the basic police and the guards in conflicts against the insurgent Serbs and their paramilitary units, as well as against the Yugoslav Army, which sided with the rebels.

After the initial conflicts and the most difficult moments of 1991 in which Croatian police officers were killed in Plitvice, Glina, Dalj, Kostajnica and Borovo Selo, the process of capturing the Yugoslav Army barracks began in September, after which the Croatian army managed to arm itself and launched the first liberation operation „Hurricane 91“ which liberated a large part of western Slavonia. After the Sarajevo armistice, a period of political turmoil began in which Croatia managed to gain international recognition. Due to the ineffective role of UN troops in the „buffer zones“, Croatia will try to unblock large cities from artillery fire in various smaller actions.

Due to the conflict between Croats and Bosniaks in BiH in 1993, Croatia's reputation was damaged in resolving the crisis. Therefore, throughout 1994, Croatia tried to resolve the war peacefully by proposing several proposals and agreements. However, due to constant refusal by Serbian authorities, the Croatian army, together with the Croatian police, took part in military-police operations that culminated in 1995 when the entire occupied area was liberated.

Key words:

Homeland war, police, ATJ Lučko, log revolution, military-police operation

Sadržaj

Sažetak.....	1
Abstract.....	2
1. Uvod	4
2. Političke (ne)prilike u Jugoslaviji do početka Domovinskog rata.....	5
2.1. Kriza 1980-ih	5
2.2. „Antibirokratska revolucija“	6
2.3. Demokracija u Republici Hrvatskoj	8
2.4. Jugoslavija protiv Hrvatske.....	9
3. Hrvatska vojska i policija	10
3.1. „Prvi hrvatski redarstvenik“	10
3.2. Antiteroristička jedinica (ATJ) Lučko	11
3.3. Zbor narodne garde (ZNG)	12
4. Sukobi.....	13
4.1. Sukob u Pakracu	13
4.2. Sukob na Plitvicama	15
4.3. Sukob u Borovu Selu	18
4.4. Sukob u Glini	20
4.5. Sukob u Kostajnici.....	24
4.6. Sukob u Dalju	26
4.7. Sukob u Petrinji	27
4.8. Sukob u Gospiću	28
4.9. Sukob u Šibeniku	29
4.10. Sukob u Vukovaru	31
4.11. Sukob u Dubrovniku	33
4.12. Sukob u Slunju.....	35
5. Operacije.....	37
5.1. VRO „Otkos 10“	37
5.2. VRO „Jaguar“	39
5.3. VRO „Maslenica“	40
5.4. VRO „Medački džep“	42
5.5. VRO „Bljesak“	43
5.6. VRO „Oluja“.....	45
6. Zaključak	48
7. Literatura	49

1. Uvod

Uloga ovoga rada jest prikazati kakvu i koliku ulogu su imali pripadnici hrvatske policije za vrijeme Domovinskoga rata. Iako mnogi mogu reći kako je policija imala bitnu ulogu u stvaranju i obrani Republike Hrvatske početkom rata, većina ljudi smatra kako je nastankom Zbora Narodne Garde (ZNG), kao prvom službenom vojskom Republike Hrvatske, uloga policije u Domovinskom ratu nestala te kako se vratila u izvornu funkciju civilne službe u održavanju reda i mira u gradovima, općinama i dr. Upravo će se ovim radom prikazati u potpunosti uloga koju je policija imala tijekom čitavoga Domovinskog rata pa čak i nakon osnutka ZNG-a.

Na početku rada osvrnut ćemo se na povijesni kontekst stvaranja Republike Hrvatske kako bismo dobili pregled situacija i prvih okršaja policijskih službenika s pobunjenim Srbima koji će biti uvertira Domovinskome ratu. Također, prikazat će se nastojanja nove države da održi red i mir, kao i pacifikaciju pobunjenika na njenom području poput stvaranja programa „Prvi hrvatski redarstvenik“, osnivanja Antiterorističke jedinice Lučko (ATJ Lučko) pa sve do organiziranja prve svečane smotre ZNG-a na zagrebačkom stadionu.

U nastavku rada prikazat će se sve veće vojno-redarstvene operacije (VRO) u kojima su sudjelovali policajci i objasnit će se njihova uloga u njima. Isprva će biti prikazani prvi okršaji s dijelom pobunjenog srpskog stanovništva, a tek poslije bit će prikazane i obrađene sve vojno-redarstvene operacije u kojima je policija odigrala ikakvu ulogu do VRO „Oluja“ za koju se smatra da je okončala rat na području Republike Hrvatske.

Na kraju rada bit će zaključak u kojemu će se napomenuti samo najbitnije, a i ponovit će se najvažnije točke ovoga rada. Jedina je glavna napomena da se rad ne bavi operacijama niti događajima u Bosni i Hercegovini, osim onoga što je bitno za kontekst Domovinskog rata na području Hrvatske.

2. Političke (ne)prilike u Jugoslaviji do početka Domovinskog rata

2.1. Kriza 1980-ih

Početkom 1970-ih godina, zbog prevelikog deficita i vanjskog duga, prostor socijalističke Jugoslavije zahvatila je ozbiljna financijska kriza. Također, u tom se vremenu događaju masovni protesti u Hrvatskoj, tzv. „Hrvatsko proljeće“, ali ono biva ubrzo ušutkano. Već 1974. proglašen je novi Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) prema kojemu je dana veća gospodarska autonomija republikama i pokrajinama unutar Jugoslavije.

Ovim ustavom se pokušala stabilizirati ekonomija na način da je svakoj od jugoslavenskih republika omogućeno samostalno vanjsko zaduživanje u cilju poticanja i ulaganja u vlastitu industriju, što je dovelo do kratkog povećanja životnog standarda, ali se situacija ubrzo promijenila na gore. U zadnjim godinama 1970-ih državni dug se gotovo udvostručio, a trgovinski je deficit ubrzano rastao.¹

Nadalje, 4. svibnja 1980. umire Josip Broz Tito, vođa SFRJ pa je uz ekonomsku krizu ubrzo započela i politička kriza jer državni vrh nije bio spreman na tranziciju s jednog vođe na drugog. Kako bi se stabiliziralo državno vodstvo, uvedeno je rotirajuće predsjedništvo prema kojemu je svaka od republika bila na čelu toga predsjedništva godinu dana.

Do kraja 1980-ih ekonomska kriza je sve više rasla, dinar je devalvirao i postao skoro pa bezvrijedan, rukovodstvo se nije nikako moglo dogovoriti oko jedinstvenog ekonomskog programa te je došlo do tzv. „gospodarskog nacionalizma“ koji je rascjepkao jedinstveno jugoslavensko tržište. Još k tome, 1986. Srpska akademija nauke i umetnosti (SANU) stvorila je dokument prema kojemu se Srbi trebaju izboriti za svoj život jer su ugroženi od strane drugih naroda i kako bi se trebala stvoriti Velika Srbija. Taj dokument naziva se *Memorandum SANU*, a poduprijet će ga Savez komunista (SK) Srbije na čijem je čelu tada bio Slobodan Milošević.²

¹ Vitas, Z. (2014). *Bankrot Jugoslavije: Ekonomski krah 1982. koji nikad nije službeno objavljen*. Pribavljeno 12. 4. 2021. s adrese <https://www.vecernji.hr/premium/bankrot-jugoslavije-ekonomski-krah-1982-koji-nikad-sluzbeno-nije-bio-objavljen-958472>

² Milanović, T. (2011). *Kriza 1980-ih u Jugoslaviji i međunarodni pogledi*. ROSTRA: Časopis studenata povijesti Sveučilišta u Zadru, vol. 4, no. 4; str. 88.

2.2. „Antibirokratska revolucija“*

Upravo se 1986. može smatrati jednom od prekretnica u povijesti SFRJ jer se do tada još uvijek smatralo da će država moći opstati. No, dolaskom nove generacije političara u Socijalističku Republiku (SR) Srbiju, a i (neslužbenim) izlaskom *Memoranduma SANU* takvo će smatranje biti zamijenjeno nacionalističkim težnjama svih republika.

Dolaskom Slobodana Miloševića na vlast u Srbiji započela je tzv. „antibirokratska revolucija“ čiji je cilj bio novi ustroj Jugoslavije u kojoj bi Srbi opet imali hegemoniju, a započela je s preustrojem vlasti u samoj Srbiji. Iako je Milošević došao na vlast po prijedlogu svojega mentora Ivana Stambolića, već sljedeće godine Milošević ga je smijenio te je tako dobio apsolutnu vlast u Srbiji. Od 1987. započinju tzv. „mitinzi istine“ koji su označili demonstracije Srba u pokrajinama i republikama izvan Srbije kako bi Srbija tamo došla na vlast.

Nakon što je Milošević koncentrirao svu vlast u Srbiji, krenulo se s preustrojem vlasti u pokrajinama i u okolnim republikama. Isprva je u Vojvodini 1988. zbog prevelike sile tih demonstracija palo lokalno partijsko rukovodstvo te autonomne pokrajine umjesto kojih su postavljeni Miloševićevi istomišljenici. Isti rasplet događaja naknadno je proveden i na području SR Crne Gore.³ Posljednji korak bila je Socijalistička autonomna pokrajina (SAP) Kosovo kojoj je iste godine ukinuta autonomija, zajedno sa SAP Vojvodinom. Nakon što je konsolidirao moć, na 600. obljetnici bitke na Kosovu polju održao je govor u kojemu je govorio o bitkama koje „nisu oružane, mada ni takve nisu isključene.“⁴ Ovim govorom je svima bilo jasno u kojem smjeru kreće nova vlast SK Srbije.

Godina prekretnica u europskoj i svjetskoj povijesti smatra se 1989. jer je tada pao Berlinski zid – simbol „željezne zavjese“ koja je podijelila Europu na kapitalistički i komunistički blok. Poslije spomenutog govora na Kosovu, mitinzi istine zahvatili su i zapadne jugoslavenske republike, ali oni su bili propali. Stoga, kako bi se odbio Miloševićev utjecaj na njih, u SR Sloveniji i u SR Hrvatskoj započinju demokratski procesi koji su se već krajem 1980-ih nazirali.⁵

* Pod ovim sam terminom grupirao događaje od 1986. do 1990. radi izraženije preglednosti u ovome radu

³ Marijan, D. (2017). *Hrvatska 1989. – 1992.: Rađanje države*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest; str. 86.

⁴ Čurić, M. (2016). *Raspad Jugoslavije*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile ; Završni rad, str. 19.

⁵ Isto, 19.

Ubrzo je sazvan 14. izvanredni kongres Saveza komunista Jugoslavije (SKJ), 20. siječnja 1990., upravo iz razloga određivanja budućnosti SFRJ. Dvije su struje bile na tom kongresu: prva je bila za centralizam i unitarizam, a druga je bila za konfederalizam i pluralizam. Prvu je predstavljala delegacija SR Srbije i CR Crne Gore, dok su drugu struju predstavljale delegacije SR Slovenije i SR Hrvatske. Za čitavo vrijeme raspravljanja i glasovanja na tom kongresu, svi prijedlozi doneseni od strane srpskih delegacija bili su prihvaćeni, stoga slovenska delegacija napušta kongres, a u stopu ih prate i hrvatska i makedonska delegacija. Njihovim napuštanjem kongresa, SKJ se raspao i tim je činom završila 45-godišnja jednopartijska vlast u SFRJ.⁶

⁶ Marijan, D. (2017). *Hrvatska 1989. – 1992.: Rađanje države*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest; str. 121. – 123.

2.3. Demokracija u Republici Hrvatskoj

Događajima iz druge polovice 1980-ih i odlaskom s 14. izvanrednog kongresa SKJ 1990. omogućen je širi razvoj demokratskih procesa u tadašnjoj Socijalističkoj Republici Hrvatskoj (SRH). Iako je Centralni komitet Saveza komunista Hrvatske (CK SKH) raspisao izbore za zastupnike Sabora SRH, ono ipak nije htjelo predati vlasti nekoj drugoj stranci, stoga se SKH odlučio preimenovati u Savez komunista Hrvatske – Stranka demokratskih promjena (SKH–SDP) kako bi se približila većem broju glasača radi opstanka na vlasti.⁷

Izuzev SKH–SDP-a, druga brzorastuća stranka koja je među prvima izišla na političku pozornicu bila je Hrvatska demokratska zajednica (HDZ) predvođena dr. Franjom Tuđmanom kao prva nekomunistička stranka (ali je zapravo prva bila Hrvatska socijalno-liberalna stranka (HSL) Slavka Goldsteina koja se oformila mjesec dana prije HDZ-a). Druga nekomunistička stranka koja je predstavljala ikakvu konkurenciju HDZ-u bila je Koalicija narodnog sporazuma (KNS) u kojoj su se nalazili uglednici iz „Hrvatskoga proljeća“ Savka Dabčević-Kučar i Ante Miko Tripalo kao i drugi.⁸ No, u isto vrijeme, hrvatski Srbi osnivaju Srpsku demokratsku stranku (SDS) pod vodstvom dr. Jovana Raškovića koja je trebala okupiti sve hrvatske Srbe.⁹

Dana 22. travnja 1990. održan je prvi krug prvih višestranačkih izbora u SR Hrvatskoj, a drugi krug 6. svibnja iste godine te je u oba kruga HDZ odnio većinu glasova, dok je SKH–SDP bio na drugom mjestu, a KNS na trećem. S ovim rezultatima, Sabor je formalno konstituiran 30. svibnja 1990., a amandmanima se na Ustav SRH usvojenim 25. srpnja 1990. izbrisalo socijalističko nazivlje i tekovine prijašnjeg socijalističkog sustava.¹⁰

Istovremeno je Sabor Republike Hrvatske prihvatio prijedlog donošenja Ustava Republike Hrvatske koji je bio ispunjen 22. prosinca 1990. te je stoga nazvan i „Božićnim Ustavom“. Dan prije, 21. prosinca 1990., pobunjeni Srbi proglasili su Srpsku Autonomnu Oblast Krajinu (SAO Krajinu).¹¹

⁷ Marijan, D. (2017). *Hrvatska 1989. – 1992.: Rađanje države*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest; str. 168.

⁸ Isto, 167.

⁹ Marijan, D. (2016). *Domovinski rat*. Zagreb: Despot Infinitus; str. 22.

¹⁰ Čurić, M. (2016). *Raspad Jugoslavije*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile ; Završni rad, str. 21.

¹¹ Marijan, D. (2016). *Domovinski rat*. Zagreb: Despot Infinitus; str. 23.

2.4. Jugoslavija protiv Hrvatske

Izbornom pobjedom HDZ-a u RH, Jugoslavenska narodna armija (JNA) pokrenula je 23. svibnja 1990. proces razoružavanja Teritorijalne obrane (TO) RH kao „republičke vojske“ koju su posjedovale svaka od šest jugoslavenskih republika radi očuvanja Jugoslavije, ali je konačni cilj bio već tada bio jasan – vojno oslabiti RH.¹² Njezinim razoružanjem i pohranjivanjem oružja u vojarnu JNA jedina vojna sila koju je RH u tom trenutku imala bila je policija.

Nezadovoljni pobjedom HDZ-a, hrvatski Srbi digli su pobunu 17. kolovoza 1990. u okolici Knina gdje su postavili barikade na skoro svim prometnicama. Odmah su reagirali helikopteri hrvatske policije iz Zagreba pokušavši uspostaviti pravni poredak, ali su ih na putu prema Kninu presreli i odbili MIG-ovi JNA te se okreću.¹³ JNA se postavila kao neutralna sila između dviju zaraćenih strana, ali je ustvari stala na stranu pobunjenih Srba.

Zaoštravanje odnosa Srba i Hrvata dogodilo se u ožujku 1991. kada su u Pakracu pobunjeni Srbi pokušali razoružati policajce hrvatske nacionalnosti u policijskoj postaji. Zahvaljujući brznoj intervenciji posebnih snaga hrvatske policije sukob je naposljetku okončan hrvatskim uspjehom.¹⁴ Ovaj je događaj naveo Predsjedništvo SFRJ da pokuša uvesti izvanredno stanje u državi, ali im je za to trebala većina glasova. Na sjednici koja je povodom toga uslijedila, za uvođenje izvanrednog stanja bile su Srbija, Crna Gora, Kosovo i Vojvodina, dok su protiv njega bile Slovenija, Hrvatska, Makedonija i Bosna i Hercegovina, dijeleći tako glasove jednako.¹⁵

Predsjednik Tuđman je u svibnju 1991. raspisao referendum o samostalnosti Hrvatske gdje je oko 90% glasača glasovalo za samostalnost te je 25. lipnja 1991. Sabor proglasio nezavisnost Republike Hrvatske.¹⁶ U isto je vrijeme i Slovenija proglasila nezavisnost pa je JNA započela s vojnim pohodom na Sloveniju koji je potrajao svega deset dana, nakon čega je JNA krenula u istoj namjeri na Hrvatsku, od kada formalno započinje Domovinski rat.

¹² Marijan, D. (2001). *Jugoslavenska narodna armija u agresiji na Hrvatsku 1990. – 1992.* Časopis za suvremenu povijest : Zagreb, vol. 33, no. 2; str. 292.

¹³ Marijan, D. (2017). *Hrvatska 1989. – 1992.: Rađanje države.* Zagreb: Hrvatski institut za povijest; str. 458.

¹⁴ Marijan, D. (2001). *Jugoslavenska narodna armija u agresiji na Hrvatsku 1990. – 1992.* Časopis za suvremenu povijest : Zagreb, vol. 33, no. 2; str. 297.

¹⁵ Isto, 298.

¹⁶ Čurić, M. (2016). *Raspad Jugoslavije.* Pula: Sveučilište Jurja Dobrile; Završni rad, str. 26.

3. Hrvatska vojska i policija

3.1. „Prvi hrvatski redarstvenik“

Razoružanjem TO i premještanjem tog oružja u vojarne JNA, Hrvatska je bila vojno oslabljena što je uvelike olakšalo budući pokušaj okupacije i pripajanje područja „Velike Srbije“ kojega su pobunjeni Srbi htjeli zauzeti. Jedina oružana snaga koju je Hrvatska u tom trenutku imala bila je policija.

Pred samu pobunu u okolici Knina, Ministarstvo unutarnjih poslova (MUP) RH organiziralo je tečaj za hrvatske redarstvenike nazvan „Prvi hrvatski redarstvenik“ koji je bio jedini legalan način jačanja oružanih snaga koji bi bili pod kontrolom Vlade RH preko kojega bi se mogli obraniti od budućih sukoba s pobunjenim Srbima i s JNA.¹⁷ Kako se širila pobuna, a i sama Krajina, tako su bile inscenirane i provale u policijske postaje RH radi naoružavanja srpskih pobunjenika.

Odnos snaga između jugoslavenske armije i hrvatske policije bio je podjednak u smislu da je hrvatska strana imala problem oko naoružanja, točnije njen manjak, dok je jugoslavenska strana imala problem oko ljudstva, tj. manjak ratno osposobljenih osoba. Upravo zbog tog razloga, drugi ministar obrane RH, Martin Špegelj, organizirao je kupnju oružja na crnom tržištu preko država Varšavskog pakta, točnije Mađarske i Rumunjske.¹⁸ Upravo je zbog toga JNA naredila razoružanje paravojnih skupina u RH, posebice pripadnika rezervnog sastava MUP-a RH i članove HDZ-a.¹⁹

Ubrzo je nastala „afera Špegelj“ gdje su pripadnici Uprave državne bezbjednosti (UDBA) JNA, kolokvijalno zvane Kontra-obavještajna služba (KOS), snimile Martina Špegelja kako pokušava kupiti oružje za Hrvatsku. Taj su „film“ objavili 25. siječnja 1991. na TV Beograd kako bi zadobili odobrenje i legitimitet interveniranja JNA na Hrvatsku.²⁰

S obzirom na to da je glasovanje Predsjedništva SFRJ za intervenciju završilo rezultatom 4:4 protiv intervencije, Veljko Kadijević, ministar obrane SFRJ, započinje s planom destabilizacije Hrvatske širenjem Krajine.²¹ Točnije, JNA bi pomogla pobunjenim Srbima u zauzimanju što je moguće većeg teritorija RH kako bi ju lakše pokorili. Upravo iz ovoga započet će prvi sukobi MUP-a RH i JNA u Pakracu i na Plitvicama.

¹⁷ Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 75.

¹⁸ Marijan, D. (2017). *Hrvatska 1989. – 1992.: Rađanje države*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest; str. 474.

¹⁹ Isto, 475.

²⁰ Marijan, D. (2016). *Domovinski rat*. Zagreb: Despot Infinitus; str. 70.

²¹ Isto, 71.

3.2. Antiteroristička jedinica (ATJ) Lučko

Bitna sastavnica MUP-a bile su postrojbe Posebne jedinice policije (PJP) koje su nastale ubrzo nakon pobijede HDZ-a na prvim višestranačkim izborima. Te specijalne jedinice policije bile su preteča organiziranoj hrvatskoj vojsci jer su bile jedine vojno opremljene, za razliku od obične policije.

Prva osnovana specijalna jedinica bila je Antiteroristička jedinica Lučko, osnovana 7. rujna 1990. godine.²² Ona je bila osnovana kao antiteroristička jedinica jer su akcije pobunjenih Srba bile smatrane terorističkim aktima. Nadalje, s tečaja „Prvog hrvatskog redarstvenika“ odabrano je 88 najsposobnijih policajaca, a s vremenom je taj broj porastao na 220 pripadnika.²³ Ostale PJP MUP-a bile su nastale iz lokalnih policijskih uprava (PU) u ostatku Hrvatske.²⁴

Među prvim akcijama ATJ Lučko bila je intervencija u Petrinji 28. rujna 1990. kada su pobunjeni Srbi napali i opkolili policijsku postaju i uzeli naoružanje iz oružarnice.²⁵ Akcija je prošla bez krvoprolića i čitavo naoružanje bilo je vraćeno. Iako je ovo bila prva akcija ATJ-a ikada, prvu borbenu zadaću iskusit će tek intervencijom u Pakracu 2. ožujka 1991. godine.

Nakon jačih napada pobunjenih Srba na RH, uz stvaranje prvih gardijskih brigada, 29. srpnja 1991. osnovat će se Specijalne postrojbe (SP) Bojna „Zrinski“, Bojna „Frankopan“ i Bojna „Matija Vlačić“ kao najelitnije postrojbe Hrvatske vojske (HV).²⁶

²² Bilandžić, M. (2009). *Specijalne vojno-policijske protuterorističke postrojbe: Hrvatska i svijet*. POLEMOS: Časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira: Zagreb, vol. 12, no. 24; str. 43.

²³ Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 81.

²⁴ Bilandžić, M. (2009). *Specijalne vojno-policijske protuterorističke postrojbe: Hrvatska i svijet*. POLEMOS: Časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira: Zagreb, vol. 12, no. 24; str. 43.

²⁵ Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 82.

²⁶ Bilandžić, M. (2009). *Specijalne vojno-policijske protuterorističke postrojbe: Hrvatska i svijet*. POLEMOS: Časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira: Zagreb, vol. 12, no. 24; str. 49.

3.3. Zbor narodne garde (ZNG)

Zbog sve jačih i težih napada JNA, koju su pratili i pobunjeni Srbi, na teritorij RH i pripadnike MUP-a u Pakracu, Plitvicama i Borovu Selu, državni vrh RH odlučio je osnovati prvu pravu oružanu i obučenu državnu vojsku. Hrvatski Sabor, kasnije i predsjednik dr. Franjo Tuđman, proglasili su Odluku o preustroju redarstvenih snaga MUP-a u Zbor narodne garde (ZNG) 20. travnja 1991. godine.²⁷

Svečana smotra ZNG-a na stadionu NK Zagreb u Kranjčevićevoj ulici na Trešnjevci održana je 28. svibnja 1991. godine.²⁸ Na njoj je hrvatskome narodu prikazana sva vojna sila RH te su tada oformljene prve četiri „A“ brigade (nazvane tako po uzoru na TO gdje je klasifikacija „A“ označavala da su popunjene preko 80% s relativno dobrim naoružanjem): I. brigada „Tigrovi“, II. brigada „Gromovi“, III. brigada „Kune“ i IV. brigada „Pauci“ (ova brigada će tek završetkom rata dobiti ovaj naziv po svojem zapovjedniku Andriji Matijašu Pauku).

Do kraja jeseni 1991. Hrvatska je na skoro svim stranama sukobljena s neprijateljem, stoga će se ZNG pretvoriti u Hrvatsku vojsku (HV), a zapovjedništvo ZNG-a u Glavni stožer (GS) te će tako nastati Oružane snage Republike Hrvatske (OSRH) 21. rujna 1991. godine.²⁹ U skladu s time, započet će period u kojemu će HV pokušati naoružati sebe, a oslabiti JNA u tzv. „ratu za vojarne“.

Ovim preustrojem ZNG-a u HV većina će ljudi smatrati kako prestaje uloga policijskih službenika na bojištima, ali kao što će se dalje u ovome radu prikazati, takvo je razmišljanje u stvari pogrešno.

²⁷ Strukić, H. (2020). *Zbor Narodne Garde*. Pribavljeno 30. 4. 2021. s adrese <https://hrvatski-vojnici.hr/zbor-narodne-garde/>

²⁸ Marijan, D. (2017). *Hrvatska 1989. – 1992.: Rađanje države*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest; str. 226.

²⁹ Marijan, D. (2016). *Domovinski rat*. Zagreb: Despot Infinitus; str. 53.

4. Sukobi

4.1. Sukob u Pakracu

Prvi oružani sukob između pripadnika hrvatske policije i pripadnika srpskih pobunjenika (ili prvi oružani sukob između Hrvata i Srba) za vrijeme Domovinskoga rata dogodio se upravo u Pakracu 1. ožujka 1991. godine. Mnogi stanovnici Pakraca smatraju kako je rat započeo upravo tada.

Naime, 22. veljače 1991. sazvana je Skupština Općine (SO) Pakrac na kojoj je bilo odlučeno da će se općina Pakrac pripojiti SAO Krajini³⁰, a 28. veljače 1991. Ustavni sud Republike Hrvatske tu je odluku poništio.³¹ Stoga, sljedeći dan zapovjednik Policijske postaje (PP) Pakrac, Jovo Vezmar, izdaje naredbu o mobilizaciji rezervnih policajaca srpske nacionalnosti u svrhu razoružavanja hrvatskih policajaca i preuzimanja postaje.³²

Usljedila je intervencija hrvatske policije, ATJ-a Lučko i PJP-a „Omega“ iz Bjelovara (prema naredbi Policijske uprave (PU) Bjelovara), s time da su svi policajci srpske nacionalnosti pred samu intervenciju pobjegli u obližnja brda.³³ Kada su hrvatski policajci i specijalci došli u Pakrac počeli su hapsiti Srbe osumnjičene za puč, ali su Srbi s brda počeli pucati na njih, na što su im oni uzvratili paljbu.³⁴

No, vatreni okršaj je prestao onog trenutka kada su u Pakrac stigla oklopna vozila JNA uz pratnju Stjepana Mesića (kao potpredsjednika Predsjedništva SFRJ i predsjednika Vlade RH) i oficira JNA koji su trebali smiriti situaciju.³⁵ Sljedeći dan se održao sastanak između Stjepana Mesića, Bogića Bogićevića, Josipa Boljkovca (kao ministra unutarnjih poslova RH), Josipa Ramljaka (kao potpredsjednika Vlade RH), Jove Vezmara i mnogih drugih hrvatskih i srpskih predstavnika uz predstavnike JNA na kojemu su se dogovorili da se „*uspostavi stanje kakvo je bilo pre incidentnih događaja*“ u roku od 24 sata.³⁶

³⁰ Ivančić I. Z. (2015). *Domovinski rat na području bivše općine Pakrac*. ESSEHIST: Časopis studenata povijesti i drugih društveno-humanističkih znanosti, vol. 7, no. 7; str. 125.

³¹ Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 91.

³² Ivančić I. Z. (2015). *Domovinski rat na području bivše općine Pakrac*. ESSEHIST: Časopis studenata povijesti i drugih društveno-humanističkih znanosti, vol. 7, no. 7; str. 125.

³³ Marijan, D. (2017). *Hrvatska 1989. – 1992.: Rađanje države*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest; str. 486.

³⁴ Ivančić I. Z. (2015). *Domovinski rat na području bivše općine Pakrac*. ESSEHIST: Časopis studenata povijesti i drugih društveno-humanističkih znanosti, vol. 7, no. 7; str. 125.

³⁵ Isto, 125.

³⁶ Marijan, D. (2017). *Hrvatska 1989. – 1992.: Rađanje države*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest; str. 487.

U suštini je to značilo da se svi policajci kojima je radno mjesto PP Pakrac vrte na svoja radna mjesta, da se pričuvni sastav demobilizira, a policijske snage angažirane sa strane povuku.³⁷

Nakon ovoga sukoba započela je lavina dezinformacija projicirana od strane srpskih medija, uglavnom *Večernje novosti*, u kojima su donijeli lažne navode da je Pakrac bio napadnut od više od 8000 redarstvenika, specijalaca i pripadnika HDZ-a, da su se Srbi goloruko branili motikama i vilama te da su poginula najmanje trojica Srba među kojima je jedan narodni heroj iz NOB-a, dok je više desetina Srba teže i lakše ranjeno.³⁸ Također, srpski mediji propagirali su ideju o povratku ustaštva i ugroženosti Srba u Hrvatskoj te su se tom atmosferom straha i nesigurnosti iskoristili četnici Srpske radikalne stranke predvođeni Vojislavom Šešeljom kako bi sijali mržnju u istočnoslavonskim selima poput Trpinje i Borovu Selu, čime su poticali narod na ustanak protiv Tuđmanova režima.³⁹

Najbitnija činjenica kod ovoga sukoba bila je ta da se po prvi puta JNA koristila novom taktikom u rješavanju sukoba, tzv. „tampon-zonama“ prema kojoj bi se pripadnici JNA postavili na središte sukoba na nekom području između sukobljenih strana, nakon čega ne bi propustili nikoga da prođe preko njih, čime bi se neformalno stvorila pseudo-granica između sukobljenih strana.⁴⁰ Ovim su putem pokušali dati srpskim pobunjenicima teritorij na kontrolu i smanjiti teritorij RH radi lakšeg budućeg napada na Hrvatsku. Štoviše, upravo je zbog ovog sukoba Predsjedništvo SFRJ tražilo glasovanje za uvođenje izvanrednog stanja, a do čega naposljetku ipak neće doći.⁴¹

Sukob koji će uslijediti imat će bitnu razlikovnu karakteristiku od ovoga jer u ovome sukobu nitko nije poginuo, ali su zato bila ranjena samo tri pripadnika hrvatske policije, tj. trojica iz PJP „Tuškanac“.⁴²

³⁷ Isto, 487.

³⁸ Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 92.

³⁹ Marijan, D. (2017). *Hrvatska 1989. – 1992.: Rađanje države*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest; str. 489.

⁴⁰ Isto, 489.

⁴¹ Marijan, D. (2016). *Domovinski rat*. Zagreb: Despot Infinitus; str. 72.

⁴² Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 91.

4.2. Sukob na Plitvicama

Sukob koji se dogodio u Pakracu početkom ožujka ponovio se krajem ožujka na Plitvicama gdje su srpski pobunjenici pokušati pripojiti Nacionalni park (NP) Plitvička jezera u SAO Krajinu.

Nakon događaja u Pakracu, tijekom cijeloga mjeseca, srpski pobunjenici čekali su odluku Predsjedništva za intervenciju JNA i za proglašenje izvanrednoga stanja. No, kako do njega nije došlo, „mitingaši“ su održali 25. ožujka 1991. „miting istine“ u kojem su odlučili da će se NP „Plitvice“ pripojiti SAO Krajini.⁴³ Odmah sljedeći dan održana je izvanredna sjednica Skupština opštine (SO) (Titove) Korenice na kojoj je odlučeno da će se smijeniti uprava NP „Plitvice“, u svrhu čega je dovedeno 70-ak pripadnika Martićeve milicije (milicajci SAO Krajine) koja je terorizirala radnike nesrpske nacionalnosti i zabarikadirala prometnicu Karlovac–Knin na Plitvicama, nastojeći na taj način prostor parka uključiti u SAO Krajinu.⁴⁴

Ministarstvo pravosuđa i uprave RH izdalo je 27. ožujka rješenje o poništenju odluke SO (Titove) Korenice.⁴⁵ Povodom te odluke MUP RH se 30. ožujka obratilo javnosti i najavilo akciju u slučaju izostanka povlačenja pobunjenih grupa s područja Plitvica.⁴⁶ Rano ujutro, 31. ožujka započela je intervencija hrvatske policije nazvana istoimenim nazivom „Plitvice“.⁴⁷ U njoj su sudjelovali pripadnici ATJ-a Lučko i pripadnici PJP-a „Rakitje“, s time da je zapovjedništvo za vođenje akcije bilo smješteno u PP Karlovac čiji je načelnik bio Ivan Štajduhar,⁴⁸ a čitavu je akciju koordinirao MUP u Zagrebu.⁴⁹

U ponoć s 30. na 31. ožujak, specijalci su zauzeli Koranski most, a u rano jutro, na sâm Uskrs su se skupili specijalci ATJ-a i „Rakitja“ te su deblokirali prometnicu i krenuli prema hotelu „Jezero“.⁵⁰ No, u tom trenutku je otvorena unakrsna paljba, a autobus kojim su se hrvatski policajci vozili do hotela pogođen je tromblonskom minom koja nije eksplodirala

⁴³ Isto, 99.

⁴⁴ Stržić, I. (2007). *Bitka za Slunj: Obrana i oslobađanje grada Slunja i općina Rakovice, Cetingrad, Saborsko i Plitvička jezera od velikosrpske agresije i okupacije 1991. - 1995.* Naklada Hrvoje : Slunj-Zagreb; str. 149. – 152.

⁴⁵ Isto, 150.

⁴⁶ Marijan, D. (2017). *Hrvatska 1989. – 1992.: Rađanje države.* Zagreb: Hrvatski institut za povijest; str. 490.

⁴⁷ Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu.* Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 99.

⁴⁸ Isto, 99.

⁴⁹ Stržić, I. (2007). *Bitka za Slunj: Obrana i oslobađanje grada Slunja i općina Rakovice, Cetingrad, Saborsko i Plitvička jezera od velikosrpske agresije i okupacije 1991. - 1995.* Naklada Hrvoje : Slunj-Zagreb; str. 154.

⁵⁰ Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu.* Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 100.

jer iz nje nije bio izvučen osigurač.⁵¹ U tom prvom okršaju, Martićevi milicajci su pobjegli u šume, a hrvatski policajci su nastavili dalje prema hotelu.

Ipak, pred dolazak do hotela, ispred zgrade pošte, dogodio se drugi okršaj kada su srpski pobunjenici otvorili vatru prema hrvatskim policajcima koji su im uzvratili. U tom okršaju ranjen je bio jedan pripadnik PJP-a „Rakitje“ – iako je nosio zaštitni prsluk („pancirku“) metak ga je pogodio u nezaštićeni dio – pa je vojni sanitet koji je pratio policajce iz Slunja s helikopterom pokušao sletjeti kako bi pomogli ranjenima, ali ga je pojačani snijeg u tome smetao.⁵² Nakon pucnjave, hrvatski policajci uspjeli su zauzeti zgradu pošte u kojoj se nalazio ogroman arsenal (većinom automatske i poluautomatske puške, ručne bombe koje nisu bile aktivirane te puškomitraljez) nakon čega se helikopter MUP-a „Bel“ uspio spustiti i primiti nekoliko ranjenika.⁵³

Predmetnom akcijom Plitvice su bile oslobođene od SAO Krajine i njenih pripadnika te je uspostavljen javni red i mir. Tom prilikom od strane hrvatskih policajaca uhićeno je 20-ak milicajaca, među njima i Goran Hadžić (član glavnog odbora SDS-a)⁵⁴. Odmah je po završetku akcije, 1. travnja 1991., odlučeno da se oformi policijska postaja na Plitvicama sa stalnim sastavom koja bi čuvala nacionalni park.⁵⁵

No, u to je vrijeme stigla oklopna postrojba JNA i postavila je „tampon-zonu“, odvojivši tako novoformljenu policijsku postaju od ostatka RH, okruživši ju u potpunosti.⁵⁶ PP Plitvice nisu nikako mogle funkcionirati jer je bila pod prijetnjom JNA i milicijom, a opskrba je dolazila isključivo iz PP Slunj koja nije mogla ući bez stroge kontrole vojske.⁵⁷

Od osam ranjenih policajaca, jedan od njih bio je Josip Jović koji je naknadno preminuo. Bio je to jedini smrtni slučaj od strane hrvatske policije u toj akciji i prva smrt u Domovinskome ratu.⁵⁸ Zbog njegove smrti ovaj događaj ostao je upamćen kao „krvavi Uskrs“. Njega dio stanovnika Hrvatske promatra praktičnim početkom teškog razdoblja Domovinskog rata.

⁵¹ Isto, 100.

⁵² Stržić, I. (2007). *Bitka za Slunj: Obrana i oslobađanje grada Slunja i općina Rakovice, Cetingrad, Saborsko i Plitvička jezera od velikosrpske agresije i okupacije 1991. - 1995.* Naklada Hrvoje : Slunj-Zagreb; str. 155. – 156.

⁵³ Isto, 156.

⁵⁴ Marijan, D. (2017). *Hrvatska 1989. – 1992.: Rađanje države.* Zagreb: Hrvatski institut za povijest; str. 490.

⁵⁵ Stržić, I. (2007). *Bitka za Slunj: Obrana i oslobađanje grada Slunja i općina Rakovice, Cetingrad, Saborsko i Plitvička jezera od velikosrpske agresije i okupacije 1991. - 1995.* Naklada Hrvoje : Slunj-Zagreb; str. 157.

⁵⁶ Marijan, D. (2017). *Hrvatska 1989. – 1992.: Rađanje države.* Zagreb: Hrvatski institut za povijest; str. 490.

⁵⁷ Stržić, I. (2007). *Bitka za Slunj: Obrana i oslobađanje grada Slunja i općina Rakovice, Cetingrad, Saborsko i Plitvička jezera od velikosrpske agresije i okupacije 1991. - 1995.* Naklada Hrvoje: Slunj-Zagreb; str. 163. – 164.

⁵⁸ Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu.* Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 101.

Posljedice akcije MUP-a RH na Plitvicama izazvale su reakcije srpskog stanovništva u Vukovaru i okolici koje je tražilo puštanje svojega političkoga prvaka Gorana Hadžića uhićenog od strane hrvatske policije. Pored toga, navedeni događaji katalizirali su postojeće nesuglasice između Srba i Hrvata što je rezultiralo ponavljanjem scenarija „balvan revolucije“ i na području drugih dijelova Hrvatske gdje su organizirani lokalni Srbi započeli s blokadom prometa istovremeno nastavljajući s napadima na hrvatske policajce.⁵⁹

⁵⁹ Marijan, D. (2017). *Hrvatska 1989. – 1992.: Rađanje države*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest; str. 493.

4.3. Sukob u Borovu Selu

Završetkom intervencije na Plitvicama na sjednici Vrhovnog državnog vijeća 25. travnja 1991. MUP (ministar Josip Boljkovac) je zatražio stvaranje policijskog prstena oko Knina. Time su se trebale oformiti policijske postaje Drniša i Sinja s ciljem osiguranja prometnicâ između Sinja i Knina i između selâ Kijevo i Vrlika.⁶⁰ Otvorenjem PP Kijevo, SUP (Sekretarijat za unutrašnje poslove) SAO Krajine (sekretar Milan Martić) je zatražio da se ona ukine, što je hrvatska strana odbila.⁶¹ Stanje je ostalo napeto, a svoj je vrhunac dobio u Borovu Selu na drugome kraju Hrvatske.

U blizini Borova Sela u noći s 1. na 2. svibnja 1991. napadnuta je iz zasjede ophodnja PP Vukovar (dvije patrole Policijske uprave (PU) Osijek) koje su obavljale izviđanje na cesti Borovo Selo–Dalj, pri čemu su lakše ranjena četiri policajaca od njih šest, dok su dvojicu policajaca zarobili srpski pobunjenici.⁶² Načelnik PU Osijek, Josip Reihl-Kir, s načelnikom PU Vinkovci, Josipom Džajom, pokušavao je s vođom pobunjenih Srba u Borovu Selu, Vukašinom Šoškočaninom, dogovoriti povratak zarobljenih hrvatskih policajaca, ali uzalud.⁶³ Nakon neuspjelih pregovora u Borovu Selu, načelnik PU Osijek zaključio je da je najbolje poslati pripadnike MUP-a u Borovo selo kako bi provjerili situaciju izbliza.

Iz tog razloga, na teren prema Borovu Selu tijekom 2. svibnja, upućena je grupa od 30-ak pripadnika PJP-a iz PU Vinkovci. Dolaskom na područje sela na njih je otvorena jaka pješačka vatra. Već je pri prvom kontaktu bilo teško ranjenih i nekoliko poginulih policajaca, ali se dio njih uspio sakriti po odvodnim kanalima, dok se drugi dio sakrio u seosku ambulantu i slastičarnu.⁶⁴ Ipak, policajci su uspjeli organizirati obranu i pozvati pomoć iz Vukovara i iz Osijeka, s time da pripadnici PJP-a iz PU Osijek nisu mogli ući iz smjera Dalj zbog postavljenih barikada, dok su PJP iz PP Vukovar ušli, ali su i oni bili napadnuti iz zasjede.⁶⁵

Situacija je bila riješena tek onda kada su došle oklopne skupine JNA stvorivši „tampon-zonu“ koja je omogućila izvlačenje pripadnika MUP-a iz sukoba.⁶⁶ Navečer su srpski pobunjenici predali hrvatskoj policiji dva zarobljena policajca.

⁶⁰ Isto, 494.

⁶¹ Isto, 496.

⁶² Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 110.

⁶³ Isto, 110.

⁶⁴ Isto, 110.

⁶⁵ Marijan, D. (2017). *Hrvatska 1989. – 1992.: Rađanje države*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest; str. 499.

⁶⁶ Isto, 499.

U navedenim događajima u Borovu Selu poginulo je 12 hrvatskih policajaca, dok je njih 17 lakše ili teže ranjeno.⁶⁷ Zbog masovne pogibije i masakra pojedinih policajaca navedeni događaj označio je stvarni početak ratnog stanja na području istočne Slavonije.

⁶⁷ Marijan, D. (2016). *Domovinski rat*. Zagreb: Despot Infinitus; str. 73.

4.4. Sukob u Glini

Odnosi Srba i Hrvata sve su se više pooštravali. Odluke o pripajanjima općina s većinskim srpskim stanovništvom i onih koji graniče sa SAO Krajinom (unutar područja tzv. „Velike Srbije“) i dalje se odvijaju. Nakon sukoba pobunjenih Srba i hrvatske policije u Borovu Selu, sljedeće mjesto sukoba prešlo je na Glinu koja se pokušavala držati kroz čitavo ljeto 1991. godine.

Stoga je 19. svibnja Franjo Tuđman raspisao referendum o samostalnosti Hrvatske na kojemu je oko 93% glasača glasalo za samostalnost.⁶⁸ U istom periodu je, zbog mnogih incidenata i napada pobunjenih Srba na civilno stanovništvo Hrvatske, 28. svibnja u Zagrebu oformljen ZNG sa zadatkom obrane integriteta hrvatskoga teritorija i ustavnoga poretka. Nedugo nakon tih događanja, hrvatski (i neki nehrvatski) oficiri koji su tada bili u službi JNA napuštaju svoje pozicije i prelaze na stranu RH.⁶⁹ U međuvremenu lokalni Srbi, a i srpski dobrovoljci iz Srbije i BiH, su odlazili u Knin kako bi zadobili vojnu obuku, čime su se oformile srpske paravojne jedinice, tzv. „knindže“ predvođene i obučene od strane Dragana Vasiljkovića – kapetana Dragana (Daniela Sneddena).⁷⁰

Hrvatski sabor sukladno rezultatima referenduma iz svibnja donio je Ustavnu odluku o samostalnosti i suverenosti Republike Hrvatske 25. lipnja 1991. godine. Zbog te odluke predsjednik SO Glina, dr. Dušan Jović, proglasio je ratno stanje i već sljedeći dan izveo napad na PP Glina.⁷¹ Za načelnika PP Gline bio je postavljen Ivan Kvakić, lokalni mještanin koji je bio poslan u Glinu kako bi pratio odnos između Srba i Hrvata te mogućnost pobune Srba na tom području, za što je trebao izvjestiti PU Sisak (nakon čega su ta izvješća išla direktno u MUP u Zagrebu).⁷² On je uspijevaob obavještavati MUP i PU Sisak o događajima u Glini: o nelegalnom referendumu Srba za pripajanje SAO Krajine Republici Srbiji, o napadima Srba na prehrambena poduzeća, o dolasku milicije Krajine i o postavljanju barikada prema Dvoru na Uni. Zbog svih tih događaja, Kvakić je na dan proglašenja neovisnosti RH, preciznije tijekom 25. lipnja izradio plan obrane postaje u Glini kao i plan evakuacije u slučaju težeg

⁶⁸ Pribavljeno 22. 7. 2021. s adrese <https://www.sabor.hr/hr/o-saboru/povijest-saborovanja/vazni-datumi/19-svibnja-referendum-o-hrvatskoj-samostalnosti>

⁶⁹ Čurić, M. (2016). *Raspad Jugoslavije*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile; Završni rad, str. 27.

⁷⁰ Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 126.

⁷¹ Ružić, S. (2015). *Politički i vojno-sigurnosni aspekt zbivanja u glinskoj općini 1990. – 1991.* RADOVI: Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, vol. 47, no. 2; str. 719.

⁷² Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 124.

napada srpskih snaga i JNA.⁷³ Istovremeno je ojačao postojeće snage hrvatske policije mobiliziranjem pripadnika pričuvnoga sastava policije.

Sljedećeg dana u ranojutarnjim satima, pripadnici Martićeve milicije napali su vozilo patrole hrvatske policije u kojemu su uspjeli zarobiti sve hrvatske policajce koji su se nalazili u vozilu. Tek 15 minuta nakon toga je započeo napad na samu policijsku postaju.⁷⁴ Načelnik PP Gline zatražio je pomoć, ali sat-dva nije bilo odgovora da će ikakva pomoć stići. Za čitavo je to vrijeme predstavnik pobunjenih Srba, Mile Paspalj, periodično kontaktirao postaju tražeći njihovu predaju, ali ga je načelnik odlučno odbijao dobivajući time na vremenu (smatrao je kako će pomoć pristići ukoliko se budu duže branili).⁷⁵ Nakon nekog vremena, u postaju je stigla obavijest kako u Glinu dolazi pomoć koja se sastojala od: stotinjak pripadnika temeljne policije PU Bjelovar, desetak pripadnika PJP-a iz PU Sisak, helikoptera MUP-a i pedesetak specijalaca ATJ-a Lučkog.⁷⁶ Nije prošlo puno vremena od kada je načelnika postaje opet kontaktirao predstavnik pobunjenih Srba, ali je ovoga puta načelnik Kvakić zatražio da se propuste sanitetska vozila kako bi se zbrinuli ranjenici, što je predstavnik Paspalj i dozvolio.⁷⁷

Kada se pročulo da je Glina u potpunosti okružena, moral u postaji je pao, a istovremeno je bio stvoren kontakt između načelnika Kvačića i predstavnika Paspalja u kojemu je policajcima bilo obećano da, ako se predaju, će biti propušteni van granica Krajine. Pristavši na tu predaju, Ivan Kvakić je obavjestio PU Sisak (a samim time i MUP u Zagrebu) o svojoj odluci. Zajedno sa svojih 13 kolega predao se je srpskim pobunjenicima i paravojnim jedinicama, ali obećanje koje im je bilo dano nije bilo ispunjeno – odvezeni su bili u logore u okolici Knina.⁷⁸

Poslije navedene predaje, dr. Dušan Jović je zbog straha od očekivanog hrvatskog protuudara uputio apel Komandi JNA u Petrinji tražeći pomoć, zbog čega su vrlo brzo prema Glini krenula dva oklopna vozila JNA.⁷⁹ Dok su zarobljeni hrvatski policajci bili krenuli vlakovima prema Kninu, stiglo je već navedeno pojačanje. No, u isto vrijeme su stigla i vozila JNA koja su trebala zauzeti policijsku postaju, ali su specijalci ATJ-a Lučko bili brži te su

⁷³ Isto, 126.

⁷⁴ Isto, 128.

⁷⁵ Isto, 129.

⁷⁶ Isto, 130.

⁷⁷ Isto, 129. – 130.

⁷⁸ Ružić, S. (2015). *Politički i vojno-sigurnosni aspekt zbivanja u glinskoj općini 1990. – 1991.* RADOVI: Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, vol. 47, no. 2; str. 723.

⁷⁹ Isto, 723.

upali u postaju i stavili ju pod nadzor MUP-a RH.⁸⁰ Postaja je bila u potpunom okruženju srpskih snaga dok je JNA stvorila „tampon zonu“ između PP Glina i ostatka Gline.⁸¹

Iako se situacija u Glini smirila dolaskom JNA, u ostatku Hrvatske djelovanje pobunjenih Srba je jačalo. Izvedeni su napadi na policajce u Gospiću, Dvoru na Uni, Petrinji i Požegi.⁸² U međuvremenu je započeo tzv. „Desetodnevni rat“ u Sloveniji (od 27.6. do 6.7.) te se fokus JNA trebao prebaciti na rješavanje tog sukoba. No, pod izlikom prolaska kroz Osijek prema Sloveniji, kolona tenkova JNA demonstrirala je svoju vojnu nadmoć i silu nad hrvatskim stanovništvom kada je iz jedne od gradskih vojarni pucano na stanovništvo Osijeka. Također, u toj vožnji kroz grad, kolona je oštetila jedan autobus i pregazila tri osobna automobila – jedan od njih bio je crveni „fíco“ koji će kasnije postati simbolom upornosti grada Osijeka. Posljedica toga čina bila je vidljiva u većem broju ranjenih civila kao i u ogromnoj materijalnoj šteti.⁸³ Završetkom rata u Sloveniji, Europska zajednica (EZ) se uplela i u rješavanje krize SFRJ u Hrvatskoj te je tako na Brijunima potpisan moratorij na hrvatsku samostalnost od tri mjeseca kako bi mirnim putem pokušala riješiti hrvatsko pitanje.⁸⁴

Od 1. srpnja 1991. PP Glina je bila je pod upravom temeljne policije PU Bjelovar na čelu s Hamdijom Mašinovićem kako bi obavljali redovne policijske dužnosti, ali tih dužnosti nije bilo jer je u Glini vladalo pravo ratno stanje za koje temeljna policija nije bila sposobna. Stoga je 15. srpnja izvršena smjena u kojoj je poslano 80 pripadnika PJP-a „Omega“ iz Bjelovara.⁸⁵ U međuvremenu su pripadnici srpskih paravojnih postrojbi započeli operaciju „Žaoka“ (hrv. „Žalac“) 26. srpnja s ciljem zauzimanja čitavoga Pounja i uz pomoć JNA izvršiti napad na PP Glina i obližnja mjesta (Dvor na Uni, Topusko i Hrvatska Kostajnica).⁸⁶ Borba između PJP „Omega“ i pripadnika „Crvenih beretki“ trajala je čitav dan, ali su se pod okriljem noći preko rijeke Gline radi izbjegavanja okruženja hrvatski policajci taktički povukli Donjem Viduševcu. Odatle su ranjenici bili prebačeni u zagrebačku bolnicu „Rebro“, a ostatak je autobusom odvezen u Sisak gdje su prenoćili i sljedeći dan bili prevezeni u Bjelovar.⁸⁷ Već sljedeći dan pripadnici srpskih paravojnih postrojbi ulaze u praznu postaju te je tako 27. srpnja Glina u potpunosti pala.

⁸⁰ Marijan, D. (2017). *Hrvatska 1989. – 1992.: Rađanje države*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest; str. 503.

⁸¹ Ružić, S. (2015). *Politički i vojno-sigurnosni aspekt zbivanja u glinskoj općini 1990. – 1991.* RADOVI: Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, vol. 47, no. 2; str. 724.

⁸² Marijan, D. (2017). *Hrvatska 1989. – 1992.: Rađanje države*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest; str. 504.

⁸³ Isto, 503.

⁸⁴ Isto, 507.

⁸⁵ Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 131.

⁸⁶ Isto, 132.

⁸⁷ Isto, 132.

U isto vrijeme kada je pokrenuta operacija „Žaoka“ napadnuta su sela Zamlača, Banska Struga, Unčani, Golubovac, Divuša, Kozibrod, Kuljani i Gvozdansko, i to s područja Bosne i Hercegovine.⁸⁸ Najveće borbe vodile su se za Strugu i Kozibrod gdje su pobunjeni Srbi u napadima koristili civilno hrvatsko stanovništvo iz okolnih sela kao „živi zid“. Zbog toga hrvatska policija nije pucala na njih i srpske su snage mogle bez otpora proći liniju obrane. No, pričuvni policajac iz Struge, Mile Blažević – Čađo, i prometni policajac iz Dugog Sela, Željko Filipović, opasani eksplozivom istrčali su sa stražnje strane „živog zida“ i uspjeli razoriti oklopljeni kamion koji je zarobljene civile pratio.⁸⁹ Tim herojskim činom pobunjeni su se Srbi u panici povukli, a zarobljeni civili bili su oslobođeni. No, tenkovi JNA koji su dolazili prema Strugi pregazili su na putu par policijskih vozila zbog čega su poginula tri policajca. U obrani Struge sudjelovali su policajci iz PU Zagreb zajedno s lokalnim mještanima, a kada je Struga pala, srpske snage su branitelje mjesta zarobili te ih natjerali da se skinu. Potom su ih psihički i fizički zlostavljali te su ih natjerali da trče prema Uni, a kada su bili malo više udaljeni na njima je otvorena pješačka vatra zbog čega su smrtno stradali.⁹⁰ One koje na takvo mučenje nisu natjerali razoružali su i otpremili u (Hrvatsku) Kostajnicu. Tamo su ranjene odvezli u Dom zdravlja u Dvor, ali su ubrzo i njih zlostavljali te su ih nasilno izvukli iz Doma zdravlja i na licu mjesta ubili.⁹¹

U borbi za Kozibrod situacija nije bila nimalo drugačija. Naoružani branitelji Kozibroda bez hrane, streljiva i pojačanja (zbog izoliranosti mjesta i zbog toga što su bili pod potpunim okruženjem) svojevrijem su se predali. Zajedno s civilima iz okolnih sela i uz pratnju oklopnih vozila JNA krenuli su prema (Hrvatskoj) Kostajnici. Tada je čitavo Pounje (od Dvora do Kozibroda) palo pod SAO Krajinu te je time operacija „Žaoka“ bila uspješna.⁹²

Reakcija Hrvatske i Makedonije na napade JNA bila je oštra i oni su prekinuli slanje novaka na služenje vojnog roka u JNA. Samim time, pripadnici tih narodâ masovno su dezertirali iz redova JNA, čime je smanjena bila učinkovitost i vojna spremnost JNA zbog manjka vojnika.⁹³ K tome, EZ je prozvala Srbiju i JNA zbog nasilja na području Hrvatske i upozorili su ih da neće prihvatiti politiku svršenog čina, tj. promjenu granica silom.⁹⁴

⁸⁸ Isto, 139.

⁸⁹ Isto, 140.

⁹⁰ Isto, 140. – 141.

⁹¹ Isto, 141.

⁹² Isto, 144.

⁹³ Marijan, D. (2016). *Domovinski rat*. Zagreb: Despot Infinitus; str. 76.

⁹⁴ Isto, 77.

4.5. Sukob u Kostajnici

U vrijeme kada je započeo prvi napad na Glinu, u Kostajnicu dolaze pripadnici PJP-a „Ris“ iz Kutine, a već mjesec dana kasnije dolazi do smjene. U vrijeme kada je započeo drugi napad na Glinu, u Kostajnicu stižu pripadnici PJP-a „Rode“ iz PU Varaždin sa zadatkom osiguravanja prometnice Kostajnica–Petrinja.⁹⁵ Tada započinje granatiranje grada iz područja Bosne i Hercegovine.

Kada je Pounje palo i kada su kolone hrvatskih izbjeglica stigle u Kostajnicu 31. srpnja, povjerenik Vlade RH za Kostajnicu, Vinko Mijočević, donio je odluku o napuštanju grada. Tom odlukom stanovništvo Kostajnice otišlo je pod pratnjom policije na jedinu preostalu prometnicu koja je bila pod kontrolom Hrvatske – prema (Hrvatskoj) Dubici koja je išla uz rijeku Unu i uz granicu s BiH. Ta im je prometnica nakon gubitka prometnice Kostajnica–Sunja ostala jedina opcija, a njome su opskrbljivali branitelji Kostajnice, izvlačili ranjenike iz Kostajnice i dovodili smjene branitelja u Kostajnicu.⁹⁶ Ipak, početkom kolovoza u Kostajnicu dolazi I. brigada ZNG-a „Tigrovi“, a zajedno s njima u grad se vratio dio stanovništva sa željom da pomognu u obrani grada. Za vrijeme jednog od napada na grad, 10. kolovoza bio je ubijen novinar HTV-a Gordan Lederer.⁹⁷

Pod konstantnom paljbom i granatiranjem, čitav mjesec su se branitelji grada pod vodstvom načelnika PP Kostajnica, Zdravka Bobetka, uspješno odupirali napadima, ali su bili pred krajem sa streljivom i ostalom opskrbom. No, iz zagrebačkog velesajma krenulo je prema Kostajnici preko 500 pripadnika MUP-a RH pod vodstvom novoga načelnika PP Kostajnica, Vlade Kožara, koji ih je rasporedio po stotinjak jedinica i poslao u svako od okolnih sela još uvijek pod Hrvatskom kontrolom.⁹⁸

Već je 2. rujna u grad stigla posljednja smjena policije predvođena novim načelnikom PP Kostajnica, Mihaelom Vargom, nakon što su dan prije iz (Hrvatske) Dubice krenuli kako bi maknuli barikade s prometnice koja je spajala Dubicu s Kostajnicom. No, ona je ubrzo bila ponovo okupirana od strane srpskih snaga. Posljednji pokušaj hrvatskih branitelja da se kroz taj punkt probiju izveo se 9. rujna, ali bez uspjeha, nakon čega su se hrvatski branitelji odupirali napadima srpskih snaga do 12. rujna kada je grad pao.⁹⁹

⁹⁵ Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 155.

⁹⁶ Isto, 156. – 157.

⁹⁷ Isto, 159.

⁹⁸ Isto, 158.

⁹⁹ Isto, 159. – 160.

Toga dana hrvatski su se branitelji predali srpskim snagama s time da je dio njih prešao preko mosta u susjednu BiH zbog toga što je ona tada bila neutralna strana.¹⁰⁰ Drugi dio branitelja, koji nije prešao u BiH, bio je odvezen u logore u Glini i na Manjači gdje su bili mučeni i ubijeni. Civilno stanovništvo koje se nalazilo u gradu bilo je na licu mjesta ubijeno od strane srpskih snaga.¹⁰¹

Za čitavo vrijeme obrane Kostajnice, JNA i srpski pobunjenici napadaju duž cijele granice SAO Krajine i Hrvatske, s time da je hrvatskim snagama po zapovijedi Zapovjedništva ZNG-a bilo zabranjeno voditi ikakve sukobe s pripadnicima JNA.¹⁰² No, na sâm dan pada Kostajnice, Vrhovno zapovjedništvo ZNG-a (tadašnji ministar obrane Luka Bebić), potpisalo je temeljnu odluku o blokadi svih vojnih objekata (vojarni) JNA na području RH.¹⁰³ To naravno nije značilo da napada na vojne objekte prije odluke nije bilo. Dapače, već je od početka kolovoza HV napadala i zauzimala manje vojne objekte JNA, ali je ovim aktom formalno započeo „rat za vojarne“ i potrajao je do kraja rujna kada su skoro sve vojarne bile pod kontrolom HV-a.¹⁰⁴

¹⁰⁰ Isto, 162.

¹⁰¹ Isto, 160. – 161.

¹⁰² Marijan, D. (2017). *Hrvatska 1989. – 1992.: Rađanje države*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest; str. 507. – 508.

¹⁰³ Isto, 509. – 510.

¹⁰⁴ Marijan, D. (2016). *Domovinski rat*. Zagreb: Despot Infinitus; str. 78. – 79.

4.6. Sukob u Dalju

Zbog geografskog položaja, tj. zbog toga što su se nalazili na granici Hrvatske sa Srbijom (rijeka Dunav), naselja istočne Slavonije i Baranje bili su pogođeni najjačim napadima srpskih snaga jer su mehanizirane postrojbe JNA krenule direktno iz Vojvodine. Osim toga, na tom se području nalazio velik broj srpskog stanovništva koji je digao ustanak i s lakoćom zauzeo veliku površinu tog teritorija. Upravo je zbog navedenih faktora Podunavlje tada u potpunosti palo.

Već su početkom srpnja 1991. dovedene postrojbe JNA na granicu Hrvatske, ali naredba za napad nije tada bila realizirana jer je Hrvatska potpisala s EZ-om Brijunski sporazum kako bi se mirnim putem riješila jugoslavenska kriza.¹⁰⁵ Tek je 9. srpnja izvršen napad pobunjenih Srba na selo Čelije i na Borovo Naselje iz smjera Borova Sela koje se uspjelo obraniti.¹⁰⁶ Napadi su bili izvršeni jer su pobunjeni Srbi znali da imaju potporu JNA, a i potporu srpskih plaćenika i paravojnih jedinica koje dolaze na to područje iz Srbije – tzv. „Beli orlovi“ pod vodstvom Vojislava Šešelja i tzv. „Arkanovi tigrovi“ pod vodstvom Željka Ražnatovića – Arkana.¹⁰⁷ Veliki napad srpskih snaga na istočnu Slavoniju dogodio se 25. srpnja u kojemu su napadnuti Erdut i Aljmaš, čime je Dalj bio okružen s tri strane.¹⁰⁸

U ranojutarnjim satima 1. kolovoza pripadnici srpskih paravojnih postrojbi napali su PP Dalj iz tri smjera: prvi iz smjera Borova Sela prateći Dunav, drugi iz smjera Erduta prateći prometnicu Erdut–Dalj, i treći iz smjera Vinkovaca prateći prugu Vinkovci–Dalj.¹⁰⁹ Grad su branili pripadnici MUP-a i ZNG-a u PP Dalj s lakim naoružanjem iako su bili pod okruženjem vojno nadmoćnije JNA. Pošto se hrvatski branitelji ipak nisu mogli obraniti, pod konstantnom paljbom iz vatrenog oružja odlučili su se predati. Tada je jedan tenk JNA ispalio dva projektila na PP Dalj ubivši tako sve koji su se nalazili unutra i oko postaje.¹¹⁰

Prvo etničko čišćenje na području istočne Slavonije započelo je u selu Čelije, a nastavilo se i u Dalju nakon njegova pada. Srpske snage su zarobile civilno stanovništvo i ostatak preživjelih branitelja koji su pokušali pobjeći u Osijek autobusima ili vlakovima te su ih na kraju uz mučenje ubili.¹¹¹

¹⁰⁵ Čurić, M. (2016). *Raspad Jugoslavije*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile; Završni rad, str. 26.

¹⁰⁶ Marijan, D. (2017). *Hrvatska 1989. – 1992.: Rađanje države*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest; str. 507.

¹⁰⁷ Čurić, M. (2016). *Raspad Jugoslavije*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile; Završni rad, str. 28.

¹⁰⁸ Marijan, D. (2017). *Hrvatska 1989. – 1992.: Rađanje države*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest; str. 508.

¹⁰⁹ Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 174. – 175.

¹¹⁰ Isto, 176.

¹¹¹ Isto, 177.

4.7. Sukob u Petrinji

Dok je sukob u Kostajnici bio sve žešći, nastavila su se napadati i ostala područja Hrvatske. Na putu prema Petrinji, srpske su snage osvojile Kraljevčane i Dragotince, a na redu je bilo i selo Pecki – prva crta obrane grada Petrinje (na jugu, dok je na zapadu bila Hrastovica).¹¹² To selo branili su mještani, pripadnici PP Petrinja, dragovoljci iz Siska i okolice te PJP „Bak“ iz PU Pule predvođeni zapovjednikom Hasimijem Skenderom. On je držao obranu od 4. do 21. kolovoza 1991. kada na njihova mjesta u pomoć dolaze pripadnici ZNG-a iz Petrinje.¹¹³

Napad na Petrinju započeo je 25. kolovoza 1991. napadom na PP Petrinja pri čemu je započelo granatiranje grada i okolnih mjesta.¹¹⁴ Par dana kasnije, 2. rujna je JNA izvršila napad na Petrinju granatirajući centar grada. U sljedećim su se danima zbog žestokih napada JNA, iz Taborišta (selo pokraj Hrastovice) snage ZNG-a povukle kako bi pomogle u obrani Petrinje.¹¹⁵ Sljedećeg su se dana (8. rujna) hrvatske snage povukle iz sela Pecki kako bi pomogle u obrani Petrinje od nadmoćnije JNA.¹¹⁶ Ipak, Petrinja je pala 21. rujna 1991. kada su se hrvatski branitelji povukli iz grada preko Kupe kroz Brest kako bi organizirali obranu Siska na rijeci Kupi.¹¹⁷ Padom Petrinje pala je čitava Banija (Banovina).

¹¹² Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 165.

¹¹³ Isto, 166.

¹¹⁴ Marijan, D. (2016). *Domovinski rat*. Zagreb: Despot Infinitus; str. 128.

¹¹⁵ Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 165.

¹¹⁶ Isto, 167.

¹¹⁷ Isto, 169.

4.8. Sukob u Gospiću

Pošto je jedan od planova Zapovjedništva JNA bio da se kroz Liku probiju do Karlobaga (prvotne točke granice „Velike Srbije“), u toj realizaciji smetalo im je glavno uporište hrvatske obrane u Lici – Gospić. Nakon „balvan revolucije“, „krvavog Uskrsa“ i nakon predaje PP Plitvice snagama JNA 29./30. kolovoza 1991., u skorom zaokruženju grada započeo je napad na Gospić od strane JNA i pripadnika srpskih paravojskih postrojbi.¹¹⁸

U obrani grada Gospića stajali su pripadnici MUP-a RH (pod vodstvom načelnika PU Gospić, Ivana Dasovića), dragovoljci iz okolnih mjesta, pripadnici ZNG-a te pripadnici Hrvatskih obrambenih snaga (HOS) i SP „Zrinski“ (pod vodstvom Tomislava Merčepa i Mirka Norca)¹¹⁹ uz ATJ Lučko iz Zagreba.¹²⁰ Od velike su važnosti za JNA bile njihove vojarne koje su se u gradu nalazile jer je JNA pod izlikom „deblokiranja vojnih postrojbi i objekata“ pokušala ući u grad.¹²¹ No, isprva ih je u tome odbila hrvatska policija pa su iz jedne od vojarni (Jasikovac) započeli s topničkom paljbom na grad.¹²² Zbog kaosa koji je nastao u tim napadima, Gospić je bio podijeljen na dio pod kontrolom MUP-a i ZNG-a te na dio pod kontrolom JNA.¹²³

Od 14. do 20. rujna 1991. hrvatski branitelji uspjeli su zauzeti sve vojarne u gradu, a 21. rujna Gospić je u potpunosti oslobođen kontrole JNA. U mnogim su pokušajima obje strane htjele zauzeti prostor u okolici grada radi taktički bolje pozicije, ali se linija obrane stabilizirala. Uslijedili su razni pokušaji HV-a da zauzmu natrag okolna područja, ali bezuspješno te je grad bio u konstantnom granatiranju do Sarajevskog primirja 2. siječnja 1992. godine.¹²⁴

¹¹⁸ Marijan, D. (2016). *Domovinski rat*. Zagreb: Despot Infinitus; str. 149.

¹¹⁹ Isto, 149.

¹²⁰ Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 183. – 184.

¹²¹ Marijan, D. (2017). *Hrvatska 1989. – 1992.: Rađanje države*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest; str. 512.

¹²² Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 183.

¹²³ Isto, 183.

¹²⁴ Marijan, D. (2016). *Domovinski rat*. Zagreb: Despot Infinitus; str. 151. – 154.

4.9. Sukob u Šibeniku

U sjevernoj Dalmaciji stanje je bilo nestabilno još od kolovoza 1990. kada je dignuta „balvan revolucija“. Zbog toga je do kraja godine došlo do mnogih sukoba pripadnika hrvatske policije i Martićeve milicije. Prvi takav sukob dogodio se u PP Drniš kada su policajci srpske pripadnosti odbili zapovijed MUP-a za intervenciju na barikadama, a drugi sukob dogodio se u PP Kijevo kada je Milan Martić zatražio njeno ukidanje, ali su pripadnici PJP-a iz PU Šibenik i PU Split tijekom noći zauzeli postaju.¹²⁵

Tijekom ljeta 1991. PU Šibenik sudjelovala je u obrani okolnih mjesta od srpskih napada. Ipak, hrvatski branitelji su se uvijek morali povući, posebice kada su krajem kolovoza stigli pripadnici JNA u otvorenom napadu na šibensko zaleđe.¹²⁶ Pripadnici PP Vodica, Skradina, Drniša i Kijeva držali su liniju stabilnom do 16. rujna kada je napadnuta čitava linija odjednom. Iz tog razloga, hrvatski su se branitelji morali povući do posljednje točke grada Šibenika – Šibenskog mosta. Taj most bio je granatiran od strane tenkova JNA i Jugoslavenskog ratnog vazduhoplovstva (JRV), uz to da im je u pomoć u zauzeću zaleđa priskočila Jugoslavenska ratna mornarica (JRM).¹²⁷ Ipak, neznajući da se dva dana ranije Obalna topnička bitnica „Žirje“ predala hrvatskoj policiji, pokušaj ulaska brodova JRM-a u šibensku luku bio je spriječen topničkom paljbom s otoka Žirja, uz to da je paljbom branila i Šibenski most od napada JNA, čime se linija obrane stabilizirala.¹²⁸

Od 17. do 21. rujna 1991. grad je zbog konstantnog granatiranja bio u plamenu, a istovremeno je vođen „rat za vojarnje“ u ostatku Hrvatske. Hrvatski branitelji krenuli su u protunapad iz Vodica (nakon što su uspješno odbili napad JNA) u kojemu su zauzeli Kopnene topničke bitnice „Zečevo“ i „Smokvica“ iz istoimenih vojarni. Time je bitno oslabljeno granatiranje grada te je paljba s tih topničkih bitnica bila usmjerena na tenkove JNA ispred Šibenskog mosta.¹²⁹ Predvečer je 21. rujna snimljena snimka pada dva zrakoplova JRV-a čiji se događaj pamti po oduševljenim krikovima jednog od branitelja, Filipa Gaćina: „Obadva, obadva! Oba su pala!“¹³⁰

¹²⁵ Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 198. – 199.

¹²⁶ Marijan, D. (2016). *Domovinski rat*. Zagreb: Despot Infinitus; str. 159.

¹²⁷ Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 200.

¹²⁸ Marijan, D. (2016). *Domovinski rat*. Zagreb: Despot Infinitus; str. 160.

¹²⁹ Isto, 160.

¹³⁰ Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 200.

Sljedećeg je jutra, 22. rujna HV krenula u protunapad u kojemu je uspjela izbaciti JNA sa Šibenskog mosta i povući ju do sela Gaćezezi, čime je oslobođen šibenski most i Jadranska magistrala. Nakon tog protunapada obje su strane držale liniju stabilnom.¹³¹

Pošto je plan Zapovjedništva JNA bio da okupacijom i napadima na hrvatski teritorij podijele Hrvatsku na više dijelova, u isto vrijeme kada se događao napad na Šibenik događao se i napad na Zadar.¹³² Već je 14. rujna JNA zauzela Maslenički most zbog čega je Hrvatska prometno bila podijeljena na dva dijela, ali put te prometnice (Jadranska magistrala) bio je preusmjeren preko trajektne linije s otoka Paga kako bi se održala povezanost Dalmacije s ostatkom Hrvatske.¹³³ U obrani Zadra sudjelovali su pripadnici PU Zadar i ZNG, a u vrijeme pada naselja u okolini Šibenika padaju i mjesta u okolini Zadra. Napad na sâm grad Zadar osobno je naredio načelnik Generalštaba OS SFRJ, general Blagoje Adžić, 2. listopada 1991. godine.¹³⁴

Sljedećih nekoliko dana motorizirane i oklopne jedinice JNA jurišom su okupirale čitavo zadarsko zaleđe, a sâm grad doveli su do poluokruženja došavši do predgrađa – naselje Crno. Ipak, nisu stigli na vrijeme osvojiti grad jer je već 7. listopada potpisano primirje između sukobljenih strana nakon čega je JNA ostala pozicionirana na brdu Križ iznad Bibinja i na aerodromu Zemunik kod Udbina.¹³⁵

Pošto se bližio kraj tromjesečnog moratorija na hrvatsku samostalnost, JRV je izvela nekoliko napada na glavni grad Hrvatske raketirajući isprva 4. i 6. listopada 1991. Radiotelevizijski odašiljač (toranj) na Sljmenu, a zatim je pred sam istek roka moratorija, 7. listopada raketirala Banske dvore kako bi likvidirali hrvatski državni vrh (predsjednika RH dr. Franju Tuđmana, predsjednika Predsjedništva SFRJ Stjepana Mesića i premijera SFRJ Antu Markovića).¹³⁶ No, likvidacija nije bila postignuta jer se hrvatsko vodstvo tamo nije nalazilo, a već sljedećeg dana, 8. listopada Hrvatski Sabor donosi odluku o neovisnosti Republike Hrvatske i tako raskida sve državno-pravne veze sa SFRJ.¹³⁷

¹³¹ Isto, 200.

¹³² Marijan, D. (2017). *Hrvatska 1989. – 1992.: Rađanje države*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest; str. 507.

¹³³ Marijan, D. (2016). *Domovinski rat*. Zagreb: Despot Infinitus; str. 162.

¹³⁴ Isto, 162. – 163.

¹³⁵ Isto, 163.

¹³⁶ Isto, 136.

¹³⁷ Čurić, M. (2016). *Raspad Jugoslavije*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile; Završni rad, str. 30.

4.10. Sukob u Vukovaru

Od kada se dogodio pokolj hrvatskih policajaca u Borovu Selu 2. svibnja 1991. i od kada su se korpusi JNA postavili na granicu Vojvodine i Hrvatske, znalo se kako je sljedeća točka napada srpskog stanovništva i JNA Podunavlje, a i sâm grad Vukovar. Stoga, u Vukovar dolaze pripadnici PJP-a iz PU Slavonski Brod, a mjesec dana kasnije dolaze pripadnici PJP iz PU Varaždin, uz već prisutne pripadnike PU Osijek, PU Vinkovci, PU Županja i PU Zabok te pripadnike SP „Zrinski“ i ATJ Lučko.¹³⁸

Isprva se napadalo okolo samoga grada kako bi ga se dovelo u okruženje, a napad na sâm grad izvršen je 25. kolovoza 1991. godine. Napad se dogodio kada su dan prije na putu prema Vukovaru pripadnici I. „A“ brigade MUP-a PU Vukovar oborili jedan avion JRV-a te kada su nakon toga uništili jedan tenk JNA antitenkovskom minom.¹³⁹ Iako je to na početku pomoglo braniteljima, odmah je stiglo pojačanje JNA iz smjera Dalja, Borova Sela i kroz Trpinjsku cestu, ali i zrakoplovno pojačanje koje je od tada konstantno kombinirajućim snagama granatiralo grad.¹⁴⁰ Do kraja mjeseca je obranu grada vodio Tomislav Merčep kojega su kasnije privremeno zamijenila dvojica zapovjednika, a 31. kolovoza GS HV za zapovjednika obrane Vukovara postavlja bivšeg pukovnika JNA, Milu Dedakovića – Jastreba, a za njegova zamjenika bivšeg kapetana JNA, Branka Borkovića – Mladog Jastreba.¹⁴¹

Najžešći napadi na grad dogodili su se 14. i 15. rujna kada je JNA uspjela odvojiti grad od Vinkovaca i zauzeti okolna mjesta, ali ne bez velikih gubitaka. Posebice je na Trpinjskoj cesti JNA izgubila skoro 20 tenkova (koje je s razlogom bilo prozvano „grobljem tenkova“), a sve to zahvaljujući skupini branitelja pod vodstvom Blaga Zadra – policijskog inspektora PU Vinkovci.¹⁴² Do kraja su se mjeseca hrvatski branitelji odupirali napadima na sâm grad, ali su okolna mjesta polako padala u neprijateljske ruke, dok je riječna mornarica JRM-a nadzirala čitav promet nad Dunavom.¹⁴³

¹³⁸ Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 218.

¹³⁹ Marijan, D. (2002). *Bitka za Vukovar 1991*. Scrinia Slavonica: Godišnjak Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Hrvatskog instituta za povijest, vol. 2, no. 1; str. 375.

¹⁴⁰ Isto, 376.

¹⁴¹ Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 218.

¹⁴² Isto, 219.

¹⁴³ Marijan, D. (2002). *Bitka za Vukovar 1991*. Scrinia Slavonica: Godišnjak Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Hrvatskog instituta za povijest, vol. 2, no. 1; str. 380. – 381.

Dolaskom novog pojačanja JNA, 30. rujna započinje operacija „Vukovar“ osmišljena u Beogradu od strane Generalštaba OS SFRJ i generala Blagoja Adžića, u kojoj je cilj bio blokirati grad, tj. totalno okruženje grada.¹⁴⁴ Dani koji su slijedili bili su među najkrvavijima u obrani grada jer su se vodile bitke s neprijateljskim snagama između Vinkovaca i Vukovara radi obrane tzv. „kukuruznog puta“. Taj je put bio jedina veza između ta dva grada preko kojega je stizalo pojačanje i ostala pomoć. Upravo tada je JNA zauzela sela Marinci, Bogdanovce i Cerić te je „kukuruzni put“ bio blokiran nakon čega je i sâm grad bio u potpunom okruženju.¹⁴⁵

Od 10. do 16. listopada 1991. hrvatski branitelji pokušali su deblokirati grad i osvojiti ponovno sela Marinci i Bogdanovce kako bi se ponovno uspostavio kontakt s Vinkovcima, ali u tome nisu uspjeli jer je neprijatelj ipak bio nadmoćniji. Trebalo bi napomenuti da su u međuvremenu pripadnici JNA i srpske paravojne postrojbe zauzeli skoro sva mjesta u široj okolini Vukovara.¹⁴⁶ Nadalje, 16. listopada 1991. na Trpinjskoj cesti poginuo je Blago Zadro, a na Sajmištu je poginuo Alfred Hill, zapovjednik novoustrojene Vojne policije (VP) u obrani Vukovara.¹⁴⁷

Do kraja listopada je grad bio pod stalnim granatiranjem, a punktovi obrane koje su osmislili Mile Dedaković i Branko Borković počinju polako padati. U posljednjem pokušaju deblokiranja grada, 9. studenoga pripadnici PJP-a „Rode“ iz PU Varaždin kreću u Karadžićevo kod Vinkovaca kako bi ga zauzeli radi utvrđivanja mjesta obrane, ali u tome nisu uspjeli.¹⁴⁸

U noći 17. studenoga, branitelji napuštaju Vukovar zajedno s Brankom Borkovićem, a već sljedeći dan, 18. studenoga pada Vukovar. Izuzev nekolicine branitelja koji su se još borili u Borovu Naselju do kraja dana i oni su se bili predali. Grad i čitavo to područje je u potpunosti palo 20. studenoga 1991. godine.¹⁴⁹ Srpski vojnici su zarobili sve one koji su grad branili (i civilno stanovništvo), a koji nisu bili srpske pripadnosti te ih odveli na obližnju farmu „Ovčara“ u kojoj su počinili pokolj u noći sa 20. na 21. studenoga 1991. godine.¹⁵⁰

¹⁴⁴ Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 219.

¹⁴⁵ Marijan, D. (2002). *Bitka za Vukovar 1991*. Scrinia Slavonica: Godišnjak Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Hrvatskog instituta za povijest, vol. 2, no. 1; str. 381.

¹⁴⁶ Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 219.

¹⁴⁷ Isto, 219.

¹⁴⁸ Marijan, D. (2002). *Bitka za Vukovar 1991*. Scrinia Slavonica: Godišnjak Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Hrvatskog instituta za povijest, vol. 2, no. 1; str. 394. – 395.

¹⁴⁹ Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 221.

¹⁵⁰ Isto, 222.

4.11. Sukob u Dubrovniku

Slučaj grada Dubrovnika i cijelog njegovog područja bio je jedini poseban u čitavome Domovinskome ratu jer se na tom prostoru nije nalazio znatan (ili ikakav) broj stanovnika srpske pripadnosti, izuzev par obitelji pravoslavne vjeroispovjesti.¹⁵¹ Uzmimo još k tome i to da na tom području nije postojao nikakav vojni objekt JNA, zbog čega se smatralo da će situacija koja se odvijala u ostatku Hrvatske zaobići Dubrovnik.

Ipak, u redovima hrvatske policije bilo je nekoliko prosrpsko orijentiranih pripadnika koji su polovicom 1991. napustili svoja radna mjesta kako bi se pridružili pobunjenim Srbima u istočnoj Hercegovini.¹⁵² Tada PU Dubrovnik poziva pričuvni sastav hrvatske policije i PJP „Grof“ iz PU Karlovac kako bi nadoknadili gubitke odlazaka prijašnjih članova. Kasnije je PP Cavtat izdao zapovijed o uspostavi stacionara u selu Dubravka s ciljem uspostavljanja punkta na području prometnice Herceg Novi–Grab–Trebinje radi kontrole granica s Crnom Gorom i Bosnom i Hercegovinom.¹⁵³

Tijekom rujna 1991. započeo je sukob hrvatskih policajaca sa srpskim dobrovoljcima iz istočne Hercegovine i Crne Gore u pograničnim mjestima, a 17. rujna je JRM uspostavila blokadu čitavog dubrovačkog akvatorija u kooperaciji s kopnenim postrojbama dobrovoljaca i JNA.¹⁵⁴ Do kraja mjeseca su neprijateljske snage granatirale sva mjesta prema Dubrovniku i istovremeno ih zauzimala tjerajući tako hrvatske policajce natrag prema Dubrovniku.

Opći napad na Dubrovnik započeo je 1. listopada kada su postrojbe JNA, TO Crne Gore i srpski dobrovoljci uz potporu JRM i JRV krenuli na Dubrovnik iz svih smjerova zbog čega su policijski punktovi postali od vitalne važnosti za obranu grada. U tom napadu je JRV raketirao odašiljač na brdu Srđ, čime je Dubrovnik bio komunikacijski odvojen od ostatka Hrvatske.¹⁵⁵ Do kraja mjeseca hrvatski su policajci pokušali zadržati i obraniti mjesta od udarničkog napada, ali je linija obrane bila prerastegnuta te su tako pali Konavli, Cavtat, Ston, Slano, Prevlaka i Pelješac, što dovodi grad Dubrovnik do okruženja.¹⁵⁶

¹⁵¹ Isto, 267.

¹⁵² Isto, 267.

¹⁵³ Vojna povijest (2018). *Policija u obrani Konavala i Dubrovnika 1991./1992. godine*. Večernji list: Despot Infinitus; no. 90; str. 8.

¹⁵⁴ Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 268.

¹⁵⁵ Isto, 268.

¹⁵⁶ Isto, 270.

Posljednja linije obrane grada bila je na prilazima u grad: hotel *Belvedere*–Bosanka–Srđ–Strinčjera–Komolac–Mokošica koja se je postepeno mijenjala kada su neki njeni dijelovi bili zauzeti od strane neprijateljskih snaga tijekom studenoga.¹⁵⁷

U konstantnom granatiranju grada Dubrovnika, 6. prosinca nije bila pošteđena niti stara jezgra koja je bila pod zaštitom UNESCO-a (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) jer je plan JNA bio demoralizirati branitelje i osvojiti grad. No, slike i snimke razaranog grada obišle su svijet zbog čega je međunarodna zajednica osudila napad na Dubrovnik, optužila Srbiju i Crnu Goru da ratuju za teritorij, a ne za deblokadu vojarni niti zbog ugroženosti Srba.¹⁵⁸ Isti dan se dogodila bitka na brdu Srđ (na tvrđavi Imperijal) u kojoj su sudjelovali pripadnici HOS-a, HV-a i SP „Grof“ u kojoj su, u posljednjem općem napadu JNA na grad, uspješno odbili napad i doveli do stabilizacije linije obrane u tom području, posebice nakon što je JNA zauzela obrambenu poziciju završetkom te bitke.¹⁵⁹

Upravo je sljedeći mjesec, 2. siječnja 1992. nastupilo Sarajevsko primirje zbog čega se JNA povukla s granica RH i ostavila pobunjene Srbe da samostalno kontroliraju zauzeto područje koje je kasnije postalo dijelom UNPROFOR-ovih (United Nations Protection Force) UNPA (United Nations Protected Area) zona.¹⁶⁰

¹⁵⁷ Marijan, D. (2016). *Domovinski rat*. Zagreb: Despot Infinitus; str. 171.

¹⁵⁸ Marijan, D. (2017). *Hrvatska 1989. – 1992.: Rađanje države*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest; str. 516.

¹⁵⁹ Vojna povijest (2018). *Policija u obrani Konavala i Dubrovnika 1991./1992. godine*. Večernji list: Despot Infinitus; no. 90; str. 23.

¹⁶⁰ Marijan, D. (2017). *Hrvatska 1989. – 1992.: Rađanje države*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest; str. 517.

4.12. Sukob u Slunju

Slunj za neke ima isto značenje u Domovinskom ratu kao i Vukovar jer je njegovom obranom usporen napredak Srba i JNA prema Karlovcu. Zbog obrane Vukovara JNA je izgubila onaj brzi momentum u pokušaju zauzimanja Vinkovaca i Osijeka. Slična se situacija dogodila i u Slunju jer je njegovom obranom ugašen isti taj momentum koji nije doveo do zauzimanja Karlovca, zbog čega se na kraju nije dogodilo ni rascijepljenje Hrvatske na dva dijela.¹⁶¹

U srpnju 1991. napadnuta je općina Slunj napadom na Drežnik Grad kojega su branile PJP „Plisnivci“ iz PP Slunj, zatim su do kraja kolovoza napadnuti Saborsko, Cetingrad i Plitvice kao i mnoga druga okolna mjesta.¹⁶² Dana 4. kolovoza dogodilo se ubojstvo hrvatskih policajaca u Budačkoj Rijeci kada su bili napadnuti u ophodnji na prometnici Karlovac–Slunj, a 15. kolovoza se dogodilo ubojstvo hrvatskih policajaca na prometnici Ogulin–Slunj prema Tržiću.¹⁶³ Do kraja mjeseca pobunjeni Srbi su zauzeli većinu prometnica koja vode do Karlovca te su stvorili punktove pomoću kojih su upravljali prometom, čime je odsječen Slunj od ostatka Hrvatske.¹⁶⁴

Još veći problem za sâm grad Slunj bila je vojarna (poligon) JNA koji je bio čak pet kilometara zapadno od samoga grada, a u njoj se nalazila komanda V. armijske oblasti koja je početkom rujna 1991. dobila pojačanje iz Srbije – dolazak ročnika i oficira JNA iz srpskih garnizona.¹⁶⁵ Upravo zbog toga se za vrijeme „rata za vojarni“ (tj. „rujanskog rata“) pokušaj zauzimanja objekta od strane Hrvatske nije odvio, a situacija se pogoršala kada Vijeće sigurnosti UN-a objavljuje 25. rujna 1991. *Rezoluciju 713* u kojoj se pod poglavljem VII. Povelje UN-a nameće „*opći i potpuni embargo na sve isporuke oružja i vojne opreme Jugoslaviji*“ zbog čega je borba za zauzimanje vojarni bila od velike važnosti.¹⁶⁶

¹⁶¹ Marijan, D. (2017). *Hrvatska 1989. – 1992.: Rađanje države*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest; str. 507.

¹⁶² Stričić, I. (2007). *Bitka za Slunj: Obrana i oslobađanje grada Slunja i općina Rakovice, Cetingrad, Saborsko i Plitvička jezera od velikosrpske agresije i okupacije 1991. - 1995*. Naklada Hrvoje : Slunj-Zagreb; str. 227.

¹⁶³ Isto, 225. – 236.

¹⁶⁴ Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 280.

¹⁶⁵ Stričić, I. (2007). *Bitka za Slunj: Obrana i oslobađanje grada Slunja i općina Rakovice, Cetingrad, Saborsko i Plitvička jezera od velikosrpske agresije i okupacije 1991. - 1995*. Naklada Hrvoje: Slunj-Zagreb; str. 252.

¹⁶⁶ Isto, 251.

Ovi su okršaji pobunjenih Srba i srpskih paravojskih postrojbi s hrvatskim policajcima i gardistima, radi zauzimanja teritorija s većinskim srpskim stanovništvom, ostali manjeg opsega sve do 5. listopada kada je JNA započela veliki napad u smjerovima Zagreba, Karlovca i Siska kako bi Hrvatsku prepolovila i brzo dobila rat prije isteka moratorija na hrvatsku samostalnost.¹⁶⁷ U tom su napadu sudjelovati pripadnici JNA i JRV, „teritorijalci“ i „Martićevci“, „Crvene beretke“ kapetana Dragana i „Beli orlovi“ Vojislava Šešelja, dok su hrvatske gradove i sela na tom području branili većinom pripadnici MUP-a RH (pod vodstvom načelnika PP Slunj, Ivana Panića) i ZNG-a.¹⁶⁸ Tada su sa svih strana neprijateljske snage uspjele osvojiti sva okolna mjesta i u potpunosti zaokružiti grad Slunj, ali ono u čemu nisu uspjeli bilo je doći do Ogulina, Karlovca, Siska i Zagreba. U tom pothvatu nisu uspjeli zato što pripadnici pobunjenih Srba i paravojskih postrojbi nisu slušali naredbe oficira JNA koja je nad njima imala autoritet te su, umjesto izvršavanja naredbe, krenuli pljačkati okolne kuće jer ni za što drugo nisu marili.¹⁶⁹

Iako je momentum napada usporen, do kraja listopada 1991. JNA je uspjela granatirati okolno područje grada Karlovca.¹⁷⁰ Ipak, grad Slunj imao je strateško značenje jer je bio spojen s područjem Bihaća zbog čega se neprijateljske snage nisu mogle spojiti. Istovremeno, Slunjanima je od velike važnosti bio tzv. „put spasa“ koji je išao jedinom preostalom prometnicom iz Slunja do Velike Kladuše i Cazina jer su pomoću tog puta evakuirali civilno stanovništvo.¹⁷¹ No, u novom napadu na Slunj 15. studenoga, nakon teškog granatiranja grada, hrvatski branitelji se povlače u Karlovac (kroz „put spasa“ i onda natrag na razne načine), a sljedeći je dan Slunj pao.¹⁷²

Posljednje mjesto koje je davalo otpor u slunjskoj općini bilo je Cetingrad, ali je i ono palo 30. studenoga nakon što su se hrvatski branitelji povukli u Karlovac, čime je spojen koridor Lika–Kordun pod okupacijom JNA i SAO Krajine. Upravo tada je započeo proces etničkog čišćenja tog područja.¹⁷³ Do kraja godine, tj. do Sarajevskog primirja, linija obrane ostala je stabilizirana.

¹⁶⁷ Isto, 269.

¹⁶⁸ Isto, 270. – 271.

¹⁶⁹ Isto, 280. – 281.

¹⁷⁰ Marijan, D. (2016). *Domovinski rat*. Zagreb: Despot Infinitus; str. 142.

¹⁷¹ Stričić, I. (2007). *Bitka za Slunj: Obrana i oslobađanje grada Slunja i općina Rakovice, Cetingrad, Saborsko i Plitvička jezera od velikosrpske agresije i okupacije 1991. - 1995*. Naklada Hrvoje: Slunj-Zagreb; str. 336. – 339.

¹⁷² Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 281.

¹⁷³ Stričić, I. (2007). *Bitka za Slunj: Obrana i oslobađanje grada Slunja i općina Rakovice, Cetingrad, Saborsko i Plitvička jezera od velikosrpske agresije i okupacije 1991. - 1995*. Naklada Hrvoje: Slunj-Zagreb; str. 366.

5. Operacije

5.1. VRO „Otkos 10“

Dok se u srpnju 1991. rasplamsalo stanje u Pounju, na sjeverozapadnome dijelu Slavonije, u gradu Daruvaru, srpski pripadnici daruvarske policije 20. srpnja ubijaju tri policajca nesrpske nacionalnosti, a 12. kolovoza je proglašena pobuna srpskog naroda u zapadnoj Slavoniji.¹⁷⁴ Sljedeći je tjedan, u noći s 18. na 19. kolovoza 12-ak policajaca srpske pripadnosti diglo bunu u PP Daruvar i zarobilo petoricu policajaca nesrpske pripadnosti te je bilo oduzeto nešto oružja i sredstva veze koje je bilo odveženo na Papuk gdje su pobunjeni Srbi koncentrirali svoju bazu operacija.¹⁷⁵ Upravo u tim trenucima, ostatak policajaca nesrpske pripadnosti koji su ostali u postaji organizirali su obranu: pozvali su u pomoć iz PU Bjelovar novog načelnika i oko 30-ak policajaca (dragovoljaca) te su zajedno s njima postavili punktove oko postaje i oko središta grada Daruvara.¹⁷⁶

Već je 13. rujna na poziv čeških (tada još čehoslovačkih) manjina čiji su pripadnici bili napadnuti još prošli mjesec, u grad stiglo par autobusnih konvoja koji su evakuirali civile (uglavnom djecu) iz grada. Do kraja mjeseca su se hrvatski branitelji i srpski pobunjenici borili za vojarnu „Polom 17“ u kojoj je hrvatska strana odnijela pobjedu i naoružala se.¹⁷⁷ Tijekom cijeloga listopada, srpski su pobunjenici napadali, granatirali i zauzimali okolna sela, ali većih borbi između zaraćenih strana nije bilo niti su neprijateljske snage uspjele ući u Daruvar.¹⁷⁸ No, sve se promijenilo 31. listopada kada je započela operacija „Otkos 10“.

Operacija je pripremljena tako da su postrojbe ZNG-a sudjelovale zajedno s pripadnicima PJP „Omega“ iz PU Bjelovar i s temeljnom policijom te je ustrojen policijsko-zaštitni vod sastavljen od Vojne policije i Zaštitnog odjeljenja čiji je zadatak bio sprječavanje neprijateljskog djelovanja na području pod kontrolom hrvatskih snaga.¹⁷⁹

¹⁷⁴ Herout, V. (2014). *Civilno stanovništvo daruvarskog i grubišnopoljskog područja u zbivanjima 1990. – 1991.* Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, no. 8; str. 339. – 341.

¹⁷⁵ Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu.* Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 180.

¹⁷⁶ Isto, 180.

¹⁷⁷ Herout, V. (2014). *Civilno stanovništvo daruvarskog i grubišnopoljskog područja u zbivanjima 1990. – 1991.* Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, no. 8; str. 345.

¹⁷⁸ Isto, 348.

¹⁷⁹ Kovačević, F. (2014). *Vojna operacija Otkos – 10: Planiranje, izvođenje i rezultati.* Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, no. 8; str. 475.

Operacija je započela 31. listopada 1991. u 6 sati ujutro i trajala je sve do 3. studenoga kada se od srpskih pobunjenika čitava Općina Grubišno Polje očistila, tj. kada su hrvatske snage izbile 500 metara istočno od prometnice Virovitica–Grubišno Polje, nakon čega je linija obrane stabilizirana.¹⁸⁰ Ova je operacija od značajne važnosti za hrvatsku povijest jer je to prva uspješna napadno-obrambena operacija RH u Domovinske ratu u kojoj je oslobođeno i vraćeno u ustavno-pravni poredak RH oko 270km².¹⁸¹

Nakon uspješne operacije, 20. studenoga 1991. načelnik GS HV Anton Tus izdao je zapovijed da se krene u čišćenje slavonskih planina Psunja i Papuka, da se deblokira Daruvar i da se spriječi zauzimanje Lipika i Pakraca.¹⁸² Nova operacija kodnog imena „Papuk 91“ („Strijela“) započela je 28. studenoga.¹⁸³ Do 5. prosinca oslobođeno je područje Papuka i Lipika, s time da je u oslobađaju Lipika sudjelovao i pričuvni sastav hrvatske policije, a bojište je pomaknuto na Pakrac.¹⁸⁴

Tijekom prosinca 1991. oslobađanje zapadne Slavonije odvijalo se sporo zbog otpora srpskih paravojnih postrojbi koje su došle na taj prostor i zbog toga što su srpski pobunjenici imali JRV na svojoj strani koje je stalno pokušavalo raketirati hrvatske gradove i pozicije hrvatskih snaga.¹⁸⁵ Ipak, do 18. prosinca oslobođena su i očišćena područja općinâ Daruvar i Orahovica od srpskih pobunjenika.¹⁸⁶ Zatim je do 29. prosinca oslobođeno čitavo područje Psunja te je uspostavljena crta Novska–Lipik–Pakrac–Nova Gradiška.¹⁸⁷

Do 2. siječnja 1992. operacija se nastavila kako bi se oslobodilo područje čitave zapadne Slavonije, tj. još zauzeto područje Okučana i uže okolice, ali do njegova oslobađanja nije došlo jer su srpske snage izvršile protunapad zbog čega je momentum koji je pratio hrvatske snage prestao, a nakon toga na snagu je stupilo Sarajevsko primirje.

¹⁸⁰ Marijan, D. (2016). *Domovinski rat*. Zagreb: Despot Infinitus; str. 118.

¹⁸¹ Kovačević, F. (2014). *Vojna operacija Otkos – 10: Planiranje, izvođenje i rezultati*. Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, no. 8; str. 486.

¹⁸² Martinić Jerčić, N. (2014). *Operacija Papuk 91 (oslobađanje šireg papučkog područja u jesen i zimu 1991./1992. godine)*. Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, no. 8; str. 48.

¹⁸³ Isto, 51.

¹⁸⁴ Herout, V. (2014). *Civilno stanovništvo daruvarskog i grubišnopoljskog područja u zbivanjima 1990. – 1991.* Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, no. 8; str. 350.

¹⁸⁵ Martinić Jerčić, N. (2014). *Operacija Papuk 91 (oslobađanje šireg papučkog područja u jesen i zimu 1991./1992. godine)*. Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, no. 8; str. 48. – 58.

¹⁸⁶ Isto, 58.

¹⁸⁷ Isto, 65.

5.2. VRO „Jaguar“

Nakon Sarajevskog primirja koje je stupilo na snagu 3. siječnja 1992. i dolaskom UNPROFOR-a koji je služio kao „tampon-zona“ zaraćenih strana te periodičnom dolasku komisije EZ kako bi provjeravala situaciju, sukobi koji su prošlu godinu zadesili RH su prestali. No, primirje se nije poštivalo jer su iz sigurne udaljenosti pobunjeni Srbi granatirali hrvatska mjesta.¹⁸⁸ U međuvremenu je većina zemalja Europe (i sve članice tadašnje EZ) priznala Republiku Hrvatsku, a Hrvatska je taj proces komemorirala Danom međunarodnog priznanja Republike Hrvatske koji se slavi svake godine 15. siječnja.¹⁸⁹

U sklopu tih granatiranja za vrijeme primirja, tijekom svibnja 1992. srpske postrojbe granatirale su civilna mjesta u Zadru i osobna vozila na prometnicama oko Zadra s brda Križ. Zbog toga su hrvatske postrojbe osmislile plan deblokade Zadra i zauzimanja Križa.¹⁹⁰ U tom planu sudjelovali su HV uz potporu pripadnika MUP-a i PJP-a „Poskoci“ iz PU Zadar, s time da im je vrijeme operacije bilo od iznimne važnosti zbog skorog dolaska UNPROFOR-a koji bi držao granicu onakvom kakva je tada bila.¹⁹¹

Stoga, 17. svibnja 1992. započinje operacija „Jaguar“ kojom je preko Bibinja, Sukošana i Babinduba okruženo brdo Križ koje je u iznenadnom napadu hrvatskih specijalaca iz Sv. Martina 22. svibnja zauzeto. Tim je uspjehom zauzeta ratna oprema JNA i radarska postaja za navođenje zrakoplova na vojni aerodrom u Zemuniku (današnja Zračna luka Zadar).¹⁹² Uz to, deblokirana je i Jadranska magistrala, a i ostale prometnice koje idu u tom smjeru što je uvelike olakšalo i osiguralo uspjeh u budućoj operaciji „Maslenica“ sljedeće godine.¹⁹³

¹⁸⁸ Marijan, D. (2016). *Domovinski rat*. Zagreb: Despot Infinitus; str. 202.

¹⁸⁹ Pribavljeno 25. 7. 2021. s adrese <https://www.sabor.hr/hr/o-saboru/povijest-saborovanja/vazni-datumi/15-sijecnja-dan-medunarodnog-priznanja-republike>

¹⁹⁰ Vojna povijest (2014). *Operacija „Jaguar“*. Večernji list: Despot Infinitus; no. 72; str. 49.

¹⁹¹ Isto, 52. – 56.

¹⁹² Isto, 52. – 57.

¹⁹³ Marić, I. Šiljeg, A., Sabolović, M. (2018). *Vojno-geografska analiza taktičke zadaće „Jaguar“ 1992. godine*. Časopis za suvremenu povijest, vol. 50, no. 1; str. 108.

5.3. VRO „Maslenica“

Do kraja 1992. Hrvatska je uspjela deblokirati Dubrovnik i osloboditi područje južne Hercegovine i područje doline Neretve u operacijama „Spaljena zemlja“, „Tigar“, „Oslobođena zemlja“ i „Konavle“ (od svibnja do studenoga 1992.).¹⁹⁴ Za to vrijeme stižu i UNPROFOR-ove tzv. „plave kacige“ koje su svojim dolaskom trebale ispuniti sljedeće obveze: zaštititi nesrpsko stanovništvo u UNPA zonama, omogućiti cestovnu komunikaciju preko okupiranog teritorija RH, povratak prognanika u svoje domove i razoružanje pobunjenih Srba na području Republike Srpske Krajine (RSK).¹⁹⁵ Ali te obveze nisu bile ispunjene.

Zbog gospodarske izoliranosti Dalmacije koja je nastala okupacijom Jadranske magistrale na Masleničkom mostu još 1991., GS HV je osmislio plan kako bi oslobodio prometnicu i tako ponovno spojio Hrvatsku.¹⁹⁶ U tom planu sudjelovali su IX. bojna HOS-a i HV pod pratnjom brodova Hrvatske ratne mornarice (HRM) i eskadrile helikoptera Hrvatskog ratnog zrakoplovstva (HRZ), pripadnici PJP MUP-a te SP „Zrinski“ i VP uz pripadnike saniteta. Plan je osmislio načelnik GS HV Janko Bobetko u suradnji sa zapovjednicima Damirom Krstičevićem, Antom Gotovinom i Mirkom Norcem.¹⁹⁷ Kod operacije se dvoumilo oko imena jer su neki tražili da naziv bude „Maslenica“ zbog mjesta na kojemu bi se operacija odvila, dok su drugi tražili kodno ime „Gusar“ kako neprijatelj ne bi otkrio gdje bi se operacija izvršila.¹⁹⁸ Operaciji je bilo dodijeljeno ime „Gusar“, a nakon operacije popularizirao se je naziv „Maslenica“. U nekim se čak mjestima može naći i naziv „Zima 93“.¹⁹⁹

Operacija je započela 22. siječnja 1993. i već prvoga dana oslobođeni su Maslenica, Novsko Ždrilo, Islam Latinski, Islam Grčki i Kašić, a do 27. siječnja oslobođeni su Crno, Murvica, Smoković, Škabrnja, Podgradina i vojni aerodrom Zemunik (današnja Zračna luka Zadar). Tada su srpske snage krenule u protunapad koji je završio bezuspješno te se linija obrane stabilizirala na crti Mali Alan–Sv. Rok kojega su držali PJP pod vodstvom Mladena Markača.²⁰⁰

¹⁹⁴ Vojna povijest (2018). *Policija u obrani Konavala i Dubrovnika 1991./1992. godine*. Večernji list: Despot Infinitus; no. 90; str. 28. – 29.

¹⁹⁵ Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 285.

¹⁹⁶ Marijan, D. (2016). *Domovinski rat*. Zagreb: Despot Infinitus; str. 261.

¹⁹⁷ Vojna povijest (2018). *Operacija „Gusar“ – Prijelomna bitka HV-a*. Večernji list: Despot Infinitus; no. 34; str. 44. – 48.

¹⁹⁸ Isto, 48.

¹⁹⁹ Marijan, D. (2016). *Domovinski rat*. Zagreb: Despot Infinitus; str. 267.

²⁰⁰ Isto, 262. – 265.

Odmah sljedeći dan, 28. siječnja 1993. HV je oslobodio Hidroelektranu Peruča u okolici Sinja, čime je otklonuta prijetnja Srba koji su pokušali uništiti branu.²⁰¹ Operacija je završila 27. siječnja, ali je već sljedeći dan po zapovijedi Glavnoga štaba Srpska vojska Krajine (SVK) izvršila protunapad u operaciji „Čelik“.²⁰² U toj je operaciji bilo velikih gubitaka s objiju strana, ali bez promjena na liniji obrane. Početkom veljače su srpske snage primile pojačanje paravojskih postrojbi „Vukovi s Vučjaka“ i dr. pa su se uspjeli probiti kod Kašića i doći do Novigrada, ali dolaskom pojačanja hrvatskim snagama, do kraja veljače linija obrane se stabilizirala uz teške gubitke s objiju strana.²⁰³

Završni sukobi između srpskih i hrvatskih snaga na tom prostoru dogodili su se u ožujku 1993. kada stižu pripadnici UNPROFOR-a. Pošto je cilj operacije bio prometna povezanost Dalmacije s ostatkom Hrvatske, odlučeno je bilo da se otvori promet na tom području izradom pontonskog mosta na mjestu Masleničkog mosta kojega je UNPROFOR trebao štiti od topničke paljbe, ali ni tu obvezu nije ispunio. Stoga su most od ljeta te godine štitali SP „Matija Vlačić“.²⁰⁴

Operacija je izazvala bijes od strane Srba i od strane Vijeća sigurnosti UN-a koje je operaciju osudilo i zatražilo povlačenje svih hrvatskih postrojbi natrag na svoje početne položaje. No, glavni tajnik UN-a, Boutros-Boutros Ghali, rekao je kako je teritorij „ružičaste zone“ pod hrvatskim suverenitetom, čime je ublažio reakciju Vijeća sigurnosti.²⁰⁵

²⁰¹ Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 290.

²⁰² Marijan, D. (2016). *Domovinski rat*. Zagreb: Despot Infinitus; str. 264. – 265.

²⁰³ Isto, 265. – 267.

²⁰⁴ Isto, 268.

²⁰⁵ Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 285.

5.4. VRO „Medački džep“

Stabilizacijom linije obrane kod Gospića i u okolici iz 1991. prijetnja gradu nije nestala niti je nestala stupanjem Sarajevskog primirja 1992. jer se primirje kršilo granatiranjem hrvatskoga područja, tj. područja pod nadzorom UN-a iz sigurne udaljenosti.²⁰⁶

Upravo zbog konstantnog granatiranja, na grad Gospić je ispaljeno nekoliko granata koji su bili usmjereni na pripadnike PJP „Tigar“ iz PU Gospić, nakon čega ih je bilo ubijeno samo dvoje, a ranjeno ih je bilo troje.²⁰⁷ Nakon toga je, načelnik PU Gospić, Ivan Dasović, zatražio akciju od GS HV kako bi se granatiranje zaustavilo. Stoga, general Janko Bobetko zajedno sa zapovjednicima Rahimom Ademijem, Mirkom Norcem i Mladenom Markačem osmišlja operaciju „Džep 93“ koja se kasnije popularizirala pod nazivom „Medački džep“.²⁰⁸

Operacija je započela 9. rujna 1993. kada se nakon topničke pripreme hrvatsko pješništvo s oklopništvom brzo probilo kroz crtu obrane i zauzelo Lički Čitluk, čime su iznenadili SVK i srpske paravojne postrojbe na tom mjestu.²⁰⁹ U toj operaciji najvrijedniji su bili PJP „Tigar“ iz PU Gospić koji su odmah zauzeli Divoselo i time ubrzali momentum napada hrvatskih snaga.²¹⁰

Operacija je završila 11. rujna 1993., a danima koji su uslijedili srpske snage su pokušale vratiti teritorij u protunapadu koji nije doveo do nikakvih promjena. Nakon toga, SVK započinje s topničkim i raketnim udarima na gradove Otočac, Ogulin, Karlovac, Sisak i na šire područje Zagreba.²¹¹ Tek je 16. rujna na novooslobođeno područje stigao Kanadski bataljun UNPROFOR-a koji je preuzeo nadzor nad tim područjem. Reakcija na tu operaciju nije bila povoljna za Hrvatsku jer je Hrvatska bila optužena za kršenje primirja.²¹²

²⁰⁶ Isto, 305.

²⁰⁷ Marijan, D. (2016). *Domovinski rat*. Zagreb: Despot Infinitus; str. 269.

²⁰⁸ Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 303. – 304.

²⁰⁹ Marijan, D. (2016). *Domovinski rat*. Zagreb: Despot Infinitus; str. 269.

²¹⁰ Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 304.

²¹¹ Marijan, D. (2016). *Domovinski rat*. Zagreb: Despot Infinitus; str. 270.

²¹² Isto, 270.

5.5. VRO „Bljesak“

Nakon operacije „Medački džep“, tijekom čitave 1994. na prostoru RH nije bilo operacija niti akcija protiv Republike Srpske Krajine (RSK) zato jer se bojište premjestilo u susjednu Bosnu i Hercegovinu (BiH) još 1993. kada je započeo sukob između Hrvata i Bošnjaka – sukob pripadnika Armije Bosne i Hercegovine (ABiH) i pripadnika Hrvatskog Vijeća Obrane (HVO).²¹³ Taj sukob potrajao je sve do 18. ožujka 1994. kada je bio potpisan Washingtonski sporazum u kojemu je došlo do primirja i do formiranja Federacije BiH, nakon čega su se zajedničkim snagama ABiH i HVO suprostavili Vojsci Republike Srpske (VRS) u prvj koordiniranoj zajedničkoj akciji – Operacija „Cincar“ – u studenome 1994. godine.²¹⁴

Tijekom čitave 1994. Vlada RH pokušavala je mirovnim putem reintegrirati okupirani prostor nakon međunarodnog zazora na RH za vrijeme sukoba Hrvata i Bošnjaka u BiH.²¹⁵ Stoga je prvo bio potpisan Zagrebački sporazum 29. ožujka 1994. po kojemu je došlo do prekida vatre između RH i RSK. Zatim je, zbog teške gospodarske situacije, 2. prosinca 1994. bio potpisan Gospodarski sporazum prema kojemu se na okupiranom prostoru zapadne Slavonije trebao omogućiti promet otvaranjem autoceste Zagreb–Beograd (današnja A3), a istovremeno bi bili pušteni u pogon vodoopskrbni sustav, naftovod i dalekovod.²¹⁶

U isto vrijeme kada se vodio razgovor o Gospodarskom sporazumu vodio se je i plan mirnog rješenja rata između RH i RSK pod vodstvom tzv. „kontaktne skupine“ – diplomatski predstavnici SAD-a, Ruske Federacije, Europske Unije (EU) i UN-a – u Zagrebu, zbog čega je taj plan dobio naziv Z-4 (*Zagreb Four talks*).²¹⁷ Autor plana bio je američki veleposlanik Peter Galbraith i unutar plana se nalazilo rješenje koje bi trebalo dovesti do mirne reintegracije RSK u RH tako da se RSK da visoka stopa autonomije (skoro pa i do konfederalnog preustroja RH).²¹⁸ No, vrh RSK je odbio taj plan, a Sabor RH izjavio je kako je plan protuustavan jer u Ustavu piše kako Hrvatska nije konfederalna država.²¹⁹

²¹³ Goldstein, I. (2007). *POVIJEST 21: Hrvatska povijest*. Biblioteka Jutarnjeg lista; str. 561.

²¹⁴ Krajcar, D. (2021). *Kakos u HVO i Armija BiH u operaciji „Cincar“ oslobodili područje Kupreškog polja*. Pribavljeno 23. 7. 2021. s adrese <https://povijest.hr/bitkeiratovi/kako-su-hvo-i-armija-bih-u-operaciji-cincar-oslobodili-podrucje-kupreskog-polja/>

²¹⁵ Nazor, A., Sekula Gibač, J. (2014). *Proces pokušaja normalizacije hrvatsko-srpskih odnosa i mirne reintegracije Republike Srpske Krajine 1994./1995. na okupiranom području zapadne Slavonije*. Časopis za suvremenu povijest, vol. 46, no. 1; str. 10.

²¹⁶ Isto, 13. – 21.

²¹⁷ Bing, A. (2015). *„Balkanski” i „zapadni” makijavelizam: Z-4 – diplomacija i/ili oružje?* Časopis za suvremenu povijest, vol. 47, no. 3; str. 489. – 490.

²¹⁸ Isto, 491. – 494.

²¹⁹ Isto, 495.

Nakon što su svi pregovori za mirno rješenje sukoba propali, državni vrh RH odlučio se je za vojno rješenje oslobađanja okupiranoga područja. Mirni odnos koji je postojao za vrijeme Gospodarskog sporazuma na području zapadne Slavonije nestao je i bio je zamijenjen napetostima onda kada su vlasti RSK počeli zatvarati autocestu. Taj je odnos onda postao nestabilan kada se na benzinskoj crpki u Novoj Gradiški dogodilo ubojstvo (prvo Hrvat ubija Srbina, a onda iz osвете, Srbi ubijaju Hrvate).²²⁰ Budući da se ni nakon zahtjeva UNCRO-a (United Nations Confidence Restoration Operation) autocesta nije otvorila, državni vrh RH osmislio je operaciju „Bljesak“.²²¹

Operacija je započela 1. svibnja 1995. kada su istovremeno pripadnici PJP-a PU Slavonski Brod, PU Sisak, PU Vukovar, PU Osijek, PU Požega, PU Koprivnica i PU Križevci uz pomoć ATJ-a Lučko s istoka (SEKTOR „A“) i pripadnici PJP-a PU Bjelovar, PU Zagreb, PU Varaždin, PU Krapina, PU Istra i PU Karlovac sa zapada (SEKTOR „B“) krenuli jedni prema drugima pravcem autoceste te tako odsjekli buduće pojačanje 18. korpusu SVK.²²² Sljedećih par dana, pripadnici PJP-a zajedno s pripadnicima HV-a oslobađaju čitav prostor zapadne Slavonije, nakon čega dolaze pripadnici temeljne policije koji su uspostavljali javni red i mir i ustavnopravni poredak. Sukladno njihovoj zadaći, jedan od vođa srpske pobune na području zapadne Slavonije, Veljko Džakula, im se predaje i njegovom predajom završava okupacija zapadne Slavonije.²²³

Operacija „Bljesak“ smatra se uvertirom budućoj operaciji „Oluja“ jer se pokazalo kako je HV zajedno s pripadnicima MUP-a postao profesionalan dio državnosti RH i kroz koordinaciju i kroz zajedničko djelovanje Skupnih snaga PJP-a MUP-a RH i OSRH. Ipak, reakcija na operaciju od strane Srba bila je žestoka jer se po zapovijedi Milana Martića hrvatski gradovi granatiraju tzv. „zvončićima“ zbog čega je smrtno stradalo civilno stanovništvo.²²⁴

²²⁰ Marijan, D. (2016). *Domovinski rat*. Zagreb: Despot Infinitus; str. 330.

²²¹ Isto, 330.

²²² Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 334. – 335.

²²³ Isto, 329.

²²⁴ Isto, 332.

5.6. VRO „Oluja“

U ljeto 1995. u Srebrenici i u Žepi u susjednoj BiH dogodio se genocid nad Bošnjacima (točnije, nad svim nesrpskim pripadnicima islamske vjeroispovjesti) u kojem je stradalo više tisuća civila.²²⁵ Situacija se je pogoršala kada su srpske snage krenule na Bihać jer se državni vrh BiH bojavao još jednog genocida. Stoga, predsjednik Predsjedništva BiH, Alija Izetbegović, poziva predsjednika RH, dr. Franju Tuđmana, da potpišu 22. srpnja 1995. Splitski sporazum prema kojemu je državni vrh BiH zatražio pomoć hrvatskih snaga kako bi se spriječila tzv. „Bihaćka kriza“.²²⁶ Ta je kriza uspješno riješena operacijom „Ljeto 95“ oslobađanjem Glamoča i Bosanskog Grahova.

Dana 31. srpnja 1995. na Brijunima se sastao i vojni i državni vrh RH gdje su dogovoreni planovi i organizacija buduće VRO „Oluja“.²²⁷ No, postojala je još jedna šansa za mirnom reintegracijom koju je hrvatska delegacija u Genthodu kraj Ženeve, dan prije početka operacije, pružila srpskoj delegaciji. Hrvatska delegacija je tražila da se potpiše sporazum prema kojemu će biti dogovorena mirna reintegracija okupiranoga područja (otvaranje prometnica, provedba hrvatskoga Ustava i provedba ustavopravnog poretka za sve građane na tom području), ali ju je srpska delegacija odbila.²²⁸ Predvečer istoga dana napadnut je topničkom paljbom Veliki Zaton kod Dubrovnika zbog čega je smrtno stradalo troje civila, a petero ih je bilo ranjeno. Sukladno time, od strane SAD-a Hrvatska je dobila zeleno svjetlo za početak operacije.²²⁹

U točno 17:00 sati, 4. kolovoza 1995. OSRH zajedno sa Skupnim snagama PJP-a MUP-a RH započeo je napad na okupirano područje sjeverne Dalmacije (SEKTOR Dalmacija) kojega su pripadnici PJP-a pokrenuli krenuvši prema crti Mali Alan–Sveti Rok i odmah ju presjekli, čime su zauzeli prometnicu Gračac–Knin.²³⁰ Istovremeno, iz područja Bosne i Hercegovine (zauzetog za vrijeme operacijâ „Zima 94“, „Skok 1“, „Skok 2“ i „Ljeto 95“) IV. i VII. gardijska brigada krenula je u smjeru Dinara–Knin jer je njima bio povjeren

²²⁵ Goldstein, I. (2007). *POVIJEST 21: Hrvatska povijest*. Biblioteka Jutarnjeg lista; str. 570.

²²⁶ Pleša, J. (2015). *Oluja – bitka svih bitaka*. *Essehist: časopis studenata povijesti i drugih društveno-humanističkih znanosti*, vol. 7, no. 7; str. 136.

²²⁷ Isto, 136.

²²⁸ Marijan, D. (2016). *Domovinski rat*. Zagreb: Despot Infinitus; str. 352.

²²⁹ Pleša, J. (2015). *Oluja – bitka svih bitaka*. *Essehist: časopis studenata povijesti i drugih društveno-humanističkih znanosti*, vol. 7, no. 7; str. 136.

²³⁰ Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova; str. 368.

zadatak zauzimanja Knina kojega su već sljedećeg dana i zauzeli, čime je i simbolički nestala RSK.²³¹

Na sjeveru (SEKTOR Lika) zbog žešćih borbi HV-a i SVK-a, u smjerovima Otočac, Novi Lički Osik i Ljubovac, dva dana poslije početka operacije stižu pripadnici PJP-a iz pravca oslobođenog južnog sektora kojima se pridružila ABiH spajanjem kod Grabovca i Prijeboja.²³² Napad je nastavljen prema sjeveru gdje se presjekla prometnica Vrhovine–Korenica, a na prometnici Gospić–Gračac se sastala IX. gardijska brigada s pripadnicima PJP-a koji su zajedničkim snagama oslobodili područje Medaka i Bosanskog Petrovca. Nakon toga, oslobodili su se Udbina i Donji Lapac, čime su hrvatske snage stigle do granice BiH kod Kulen Vakufa.²³³

Na području Karlovca (SEKTOR Kordun) hrvatske snage nisu mogle brzinskim momentumom osloboditi okupirano područje zbog ojačane obrane SVK koja se utaborila i okružila područje minama, ali su već drugoga dana operacije hrvatske snage zauzele brdo Hum, oslobodile Plaščansku dolinu i nastavile prema Vrelu Mrežnice.²³⁴ Sutradan je izveden napad na pravcu Vrelo Mrežnice–Slunj kojega je u poslijepodnevnim satima I. gardijska brigada oslobodila. Odmah produžuju prema pravcu Cetingrad–Vojnić koji je isto tako bio oslobođen, a slobađanjem Vrginmosta hrvatske snage stigle su do granica BiH.²³⁵

Područje južno od Kupe (SEKTOR Banovina) moralo se što prije osloboditi radi ugroze gradova Siska i Zagreba od moguće opasnosti raketiranja.²³⁶ U smjerovima Kostajnica, Petrinja i Glina hrvatske snage su ih uspjele nakon skoro četiri dana operacije zauzeti, a zauzeli su i Dvor na Uni gdje su se srpske snage predale kada se je hrvatskim snagama pridružio, s oslobođenog zapadnog sektora, ostatak HV-a. Nakon te predaje dolaze pripadnici temeljne policije čiji je zadatak bio pretres čitavoga teritorija, tj. osiguravanje državne granice.²³⁷

²³¹ Pleša, J. (2015). *Oluja – bitka svih bitaka*. Essehlist: časopis studenata povijesti i drugih društveno-humanističkih znanosti, vol. 7, no. 7; str. 138.

²³² Isto, 138. – 139.

²³³ Marijan, D. (2016). *Domovinski rat*. Zagreb: Despot Infinitus; str. 361.

²³⁴ Isto, 363.

²³⁵ Isto, 363.

²³⁶ Pleša, J. (2015). *Oluja – bitka svih bitaka*. Essehlist: časopis studenata povijesti i drugih društveno-humanističkih znanosti, vol. 7, no. 7; str. 139.

²³⁷ Isto, 140.

Operacija je završena 8. kolovoza 1995. na području Hrvatske, ali su se daljna oslobađanja i osvajanja teritorija u Bosni i Hercegovini odvijala u operacijama „Maestral“ i „Južni potez“ kojim je zauzeto 51% teritorija za FBiH. Pod ovim teritorijalnim opsegom je Daytonskim sporazumom oformljena suverena država BiH koja je iznutra podijeljena na FBiH i na Republiku Srpsku (RS).²³⁸ Daytonski sporazum formalno je potpisan u Parizu 14. prosinca 1995., a mjesec dana prije, 12. studenoga 1995. Erdutskim sporazumom dogovoreno je prijelazno razdoblje od dvije godine u kojoj je okupirano Podunavlje trebalo spasti pod upravu UN-a te bi se nakon isteka roka mirnim putem ono integriralo u RH.²³⁹ Potpisivanjem ovih dvaju sporazuma okončan je rat u Republici Hrvatskoj i u Bosni i Hercegovini.

²³⁸ Marijan, D. (2016). *Domovinski rat*. Zagreb: Despot Infinitus; str. 373. – 386.

²³⁹ Pleša, J. (2015). *Oluja – bitka svih bitaka*. *Essehist: časopis studenata povijesti i drugih društveno-humanističkih znanosti*, vol. 7, no. 7; str. 142. – 143.

6. Zaključak

Uloga hrvatske policije u Domovinskome ratu je velika, posebice jer je policija nakon razoružavanja TO SRH bila jedina vojna sila koju je novonastala država posjedovala. Samim time, bila je na prvoj crti obrane kada su pobunjeni Srbi napadali hrvatska mjesta kako bi proširili Krajinu zbog čega su na mjestima poput Dalja, Borova Sela i Gline hrvatski policajci bili ubijani.

Jedina prava vojna sila koju je Hrvatska posjedovala u smislu opreme i obuke bila je ATJ Lučko, a kasnije i ostali pripadnici PJP-a MUP-a RH koji su već u prvim sukobima u Plitvicama i Pakracu pokazali da su jednaki u snazi kao i pobunjeni Srbi. No, oni nisu bili jači od JNA koja je pomagala pobunjenim Srbima. Stoga je državni vrh RH oformio ZNG kao profesionalnu vojsku novonastale države koja je zajedno s policijom sudjelovala u oružanim sukobima i u budućim operacijama.

Uloga policije nakon osnivanja ZNG-a nije bila svedena samo na onu civilnu funkciju uspostavljanja ustavopravnog poretka u neokupiranom području, nego je bila podijeljena na ulogu specijalne policije i na ulogu temeljne policije. Specijalna policija sudjelovala je u borbenim akcijama protiv SVK-a u skoro svim operacijama, dok je temeljna policija sudjelovala u civilnom djelovanju nakon što je operacijom oslobođen teritorij RH.

Sve u svemu, krajna uloga policije u Domovinskome ratu ostala je u smislu ista – borba protiv terorizma – zbog čega je i prva profesionalna jedinica Hrvatske nosila naziv *Anti teroristička jedinica Lučko*.

7. Literatura

- Bilandžić, M. (2009). *Specijalne vojno-policijske protuterorističke postrojbe: Hrvatska i svijet*. POLEMOS: Časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira: Zagreb, vol. 12, no. 24; str. 33.–60.
- Bing, A. (2015). "Balkanski" i "zapadni" makijavelizam: Z-4 – diplomacija i/ili oružje? Časopis za suvremenu povijest, vol. 47, no. 3; str. 485.–507.
- Čurić, M. (2016). *Raspad Jugoslavije*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile ; Završni rad
- Goldstein, I. (2007). *POVIJEST 21: Hrvatska povijest*. Biblioteka Jutarnjeg lista
- Herout, V. (2014). *Civilno stanovništvo daruvarskog i grubišnopoljskog područja u zbivanjima 1990. – 1991*. Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, no. 8; str. 319.–355.
- Ivančić I. Z. (2015). *Domovinski rat na području bivše općine Pakrac*. ESSEHIST: Časopis studenata povijesti i drugih društveno-humanističkih znanosti, vol. 7, no. 7, str. 124.–134.
- Kovačević, F. (2014). *Vojna operacija Otkos – 10: Planiranje, izvođenje i rezultati*. Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, no. 8; str. 471.–488.
- Marić, I. Šiljeg, A., Sabolović, M. (2018). *Vojno-geografska analiza taktičke zadaće „Jaguar“ 1992. godine*. Časopis za suvremenu povijest, vol. 50, no. 1; str. 87.–111.
- Marijan, D. (2001). *Jugoslavenska narodna armija u agresiji na Hrvatsku 1990. – 1992*. Časopis za suvremenu povijest : Zagreb, vol. 33, no. 2; str. 289. – 319.
- Marijan, D. (2002). *Bitka za Vukovar 1991*. Scrinia Slavonica: Godišnjak Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Hrvatskog instituta za povijest, vol. 2, no. 1; str. 367.–402.
- Marijan, D. (2008). *Sudionici i osnovne značajke rata u Hrvatskoj: 1990. - 1991*. Časopis za suvremenu povijest : Zagreb, vol. 40, no. 1; str. 47.–63.
- Marijan, D. (2016). *Domovinski rat*. Zagreb: Despot Infinitus
- Marijan, D. (2017). *Hrvatska 1989. – 1992.: Rađanje države*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest
- Martinić Jerčić, N. (2014). *Operacija Papuk 91 (oslobađanje šireg papučkog područja u jesen i zimu 1991./1992. godine)*. Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, no. 8; str 45.–69
- Milanović, T. (2011). *Kriza 1980-ih u Jugoslaviji i međunarodni pogledi*. ROSTRA: Časopis studenata povijesti Sveučilišta u Zadru, vol. 4, no. 4; str. 85.–92.
- Nazor, A. (2011). *Hrvatska policija u Domovinskom ratu*. Zagreb: Ministarstvo unutarnjih poslova.
- Nazor, A., Sekula Gibač, J. (2014). *Proces pokušaja normalizacije hrvatsko-srpskih odnosa i mirne reintegracije Republike Srpske Krajine 1994./1995. na okupiranom području zapadne Slavonije*. Časopis za suvremenu povijest, vol. 46, no. 1; str. 7.–36.
- Pleša, J. (2015). *Oluja – bitka svih bitaka*. ESSEHIST: Časopis studenata povijesti i drugih društveno-humanističkih znanosti, vol. 7, no. 7; str. 135.–143.
- Ružić, S. (2015). *Politički i vojno-sigurnosni aspekt zbivanja u glinskoj općini 1990. – 1991*. RADOVI: Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, vol. 47, no. 2; str. 711.–736.
- Stričić, I. (2007). *Bitka za Slunj: Obrana i oslobađanje grada Slunja i općina Rakovice, Cetingrad, Saborsko i Plitvička jezera od velikosrpske agresije i okupacije 1991. - 1995*. Naklada Hrvoje : Slunj-Zagreb

Vojna povijest (2014). *Operacija „Jaguar“*. Večernji list: Despot Infinitus; no. 72; str. 48.–58.

Vojna povijest (2018). *Policija u obrani Konavala i Dubrovnika 1991./1992. godine*. Večernji list: Despot Infinitus; no. 90; str. 6. – 29.

Internetski izvori:

Strukić, H. (2020). *Zbor Narodne Garde*. Pribavljeno 30. 4. 2021. s adrese <https://hrvatski-vojniki.hr/zbor-narodne-garde/>

Vitas, Z. (2014). *Bankrot Jugoslavije: Ekonomski krah 1982. koji nikad nije službeno objavljen*. Pribavljeno 12. 4. 2021. s adrese <https://www.vecernji.hr/premium/bankrot-jugoslavije-ekonomski-krah-1982-koji-nikad-sluzbeno-nije-bio-objavljen-958472>

Pribavljeno 23. 7. 2021. s adrese <https://www.sabor.hr/hr/o-saboru/povijest-saborovanja/vazni-datumi/19-svibnja-referendum-o-hrvatskoj-samostalnosti>

Pribavljeno 25. 7. 2021. s adrese <https://www.sabor.hr/hr/o-saboru/povijest-saborovanja/vazni-datumi/15-sijecnja-dan-medunarodnog-priznanja-republike>